

”RAKASTAN, HELLIN JA VAADIN, MUTTA VÄLILLÄ PINNA PALAA”

– Vanhemmuus pikkulapsiperheiden vanhempien kuvaamana

Pirkko Kärkkäinen
Pro gradu -tutkielma
Psykologian laitos,
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2010

TIIVISTELMÄ

”RAKASTAN, HELLIN JA VAADIN, MUTTA VÄLILLÄ PINNA PALAA” – Vanhemmuus pikkulapsiperheiden vanhempien kuvaamana

Tekijä: Pirkko Kärkkäinen
Ohjaaja: Anna Rönkä
Pro gradu tutkielma
Jyväskylän yliopisto,
Psykologian laitos
Kevät 2010
60 sivua

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millä tavalla suomalaisten pikkulapsiperheiden vanhemmat kuvaavat omaa vanhemmuuttaan. Tavoitteena oli tutkia, millaisiin käsitteisiin ja sisältöihin vanhemmat kuvailevat vanhemmuuttaan, voidaanko vanhemmuuskuvauksia ryhmitellä sekä millaisia yhtäläisyyksiä tai eroavuuksia isien ja äitien vanhemmuuskuvauksista löytyy. Lisäksi haluttiin selvittää, millaisia yhteyksiä vanhemmuuden kuvauksilla on aiemman tutkimuksen tuottamaan vanhemmuuskuvaan ja löytyykö kuvauksista kytköksiä vanhemmuustyyliin.

Tutkimus oli osa Suomen Akatemian rahoittamaa pikkulapsiperheiden arkea kartoittanutta Paletti-tutkimusta. Tutkimusaineisto kerättiin vanhemmille suunnatulla avoimella kyselylomakkeella. Kyselylomakkeessa heitä pyydettiin kuvailemaan itseään vanhempana. Tutkimusaineiston muodosti 301 vanhemman kuvaukset. Heistä 188 oli äitejä ja 113 isiä. Tutkimusaineiston analysoinnissa käytettiin laadullista sisällönanalyysiä. Aineiston laajuudesta johtuen analysoinnin tukena hyödynnettiin myös tilastollisia menetelmiä, kuten prosentuaalisten osuuksien laskemista, ristiintaulukoita ja χ^2 -testiä.

Pikkulapsiperheiden vanhemmat osoittautuvat tyypillisimmillään melko lapsilähtöisiksi ja vanhemmuuden auktoritatiivisuutta esiin nostaviksi vanhemmiksi. Kuvauksissa korostuivat vanhemmuutta kuvaavina teemoina ensisijaisesti vanhemman lämpimyys, mutta myös vanhemmuuden kontrolloiva puoli. Isien kuvauksissa nousi vahvimaksi seikaksi erityisesti lämpimyksen korostaminen. Äidit painottivat kuvauksissaan isiä vahvemmin molempia edellä mainittuja vanhemmuuden ulottuvuuksia. Lämpimyyttä kuvattiin kirjoittamalla lähinnä rakkaudesta, hellyydestä sekä vanhemmuuteen sitoutuneisuudesta, kuten huolenpidosta, ajan antamisesta, luotettavuudesta ja vastuullisuudesta. Lapsen kannustamista, ohjaamista sekä keskustelevaa ja neuvottelevaa vuorovaikutusta pidettiin myös tärkeänä. Kontrolloivuuttaan vanhemmat toivat esiin kirjoittamalla vaatavuudestaan, tiukkuudestaan sekä rajojen ja sääntöjen asettamisesta. Lämpimyksen ja kontrolloivuuden lisäksi vanhemmat kuvasivat melko usein myös omaa rajallisuuttaan vanhempana. He kertoivat ajoittaisesta hermostumisestaan sekä väsymyksestä ja ajanpuutteesta johtuvasta riittämättömyyden tunteesta. Vanhemmat kokivat olevansa myös välillä epäjohdonmukaisia, periksiantavia ja ylihuolehtivia. Tätä teemaa toivat esiin enemmän äidit ja he kokivat hieman isä useammin epäonnistumisistaan myös syyllisyyttä.

Vanhempien kuvauksista piiryy esiin monivivahteinen, lapsilähtöinen ja ajoittain myös haasteellinen pikkulapsiperheiden vanhemmuus. Tuloksia yleistettäessä on kuitenkin huomioitava aineiston valikoituneisuus erityisesti vanhempien koulutustason suhteen.

Avainsanat: vanhemmuus, vanhemmuustyyli, pikkulapsiperheet, vanhemmuuden uskomukset

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	4
1.1 Vanhemmuuden tarkastelua vanhemmuustyylien näkökulmasta	5
1.2 Vanhemmuutta ja vanhemmuuden kokemusta määrittäviä tekijöitä	8
1.2.1 Vanhemman ja lapsen persoonallisuus	8
1.2.2 Vanhemmuuteen vaikuttava sosiaalinen ympäristö	11
1.2.3 Vanhemmuuteen liittyvät kulttuuriset käsitykset ja uskomukset vanhemmuutta muovaavina tekijöinä	13
1.2.4 Muuttuva isyys ja äitiys	16
1.3 Tutkimusongelmat	19
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	20
2.1 Aineiston keruu ja tutkittavat	20
2.2 Tutkimusotoksen edustavuus	22
2.3 Tutkimusmenetelmät ja aineiston analysointi	23
3 TULOKSET	27
3.1 Vanhempien kuvaukset omasta vanhemmuudestaan	27
3.1.1 Vanhemmuuden lämpimyyttä esiin nostavat kuvaukset	27
3.1.2 Vanhemmuuden kontrolloivaa puolta esiin nostavat kuvaukset	30
3.1.3 Vanhemmuuden rajallisuuden esiin nostavat kuvaukset.....	32
3.1.4 Vanhemmuus oman persoonallisuuden ja vanhemmuuden arvotta- misen kautta kuvattuna	35
3.1.5 Muut kasvatusotteesta tai kasvatuksen periaatteista kertovat kuvaukset	35
3.2 Tyypillisiä tapoja kuvata omaa vanhemmuutta	36
3.3 Isien ja äitien eroavuudet vanhemmuuden kuvauksissa	38
4 POHDINTA	41
4.1 Vanhemmuus – lämpöä, kontrollia ja epäonnistumisiakin	42
4.2 Vanhemmuuskuvausten yhteydet vanhemmuustyyliihin ja tyypilliset tavat kuvata vanhemmuutta	45
4.3 Äidit ja isät vanhemmuutensa kuvaajina	46
4.4 Tutkimuksen arviointia ja jatkotutkimusideat	48
LÄHTEET	50
LIITTEET	58

1 JOHDANTO

Vanhemmuutta, vanhempana olemista sekä vanhemmuuden heijastumista lastenkasvatuksen tapoihin ja tyyliin on eritelty psykologisessa tutkimuksessa jo 1900-luvun alkupuolelta asti (Holden & Miller, 1999). Aihepiiriä on lähestytty hyvin erilaisista teoreettisista viitekehyksistä käsin ja sitä kautta myös vanhemmuus on tullut määritellyksi monin eri tavoin. 1900-luvun puolivälistä alkaen yhtenä painopistealueena on ollut vanhemmuuden tutkiminen vanhemman ja lapsen välistä tunnesuhdetta korostavana kiintymyssuhteena (Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall, 1978; Bowlby, 1969). Vanhemman herkkyyden ja ennustettavuuden on nähty luovan pohjaa lapsen turvallisuudelle ja tasapainoiselle persoonallisuudelle kasvuun. 1960-luvulla Baumrind (1966, 1967) toi keskusteluun nykyisin jo klassikoksi muodostuneen vanhemmuustyylin käsitteen, ja tähän liittyvässä tutkimuksessa vanhempaa kasvattajana on tarkasteltu suhteessa vanhemmuuden lämpöön ja lapsen tarpeisiin vastaamiseen sekä toisaalta suhteessa vanhemman kontrolloivuuteen ja vaativuuteen (mm. Aunola, Vanhatalo, & Sethi, 2001; Baumrind 1971, 1978; Leinonen, Solantaus, & Punamäki, 2003; Maccoby & Martin, 1983; Metsäpelto & Pulkkinen, 2004). Ekosysteemisen vanhemmuustutkimuksen myötä 1970-luvulta alkaen (Belsky, 1984; Bronfenbrenner, 1980) on alettu kiinnittää huomiota vanhemman toimintaa selittäviin tekijöihin, kuten vanhemman ja lapsen yksilöllisiin ominaisuuksiin, mutta myös siihen kontekstiin, jossa vanhemmuus toteutuu. Tutkimuksia, jossa vanhemmat ovat kuvaileet omaa kasvattajuuttaan ja / tai kasvatukseen ja vanhemmuuteen liittyviä uskomuksia, on tehty Suomessa jonkin verran (Alasuutari, 2003; Hoikkala, 1993; Katvala, 2001; Kempainen, 2001; Korhonen, 1994, 1999; Perälä-Littunen, 2004; Pulkkinen 1977). Osassa näistä tutkimuksista on ollut lähtökohtana myös kasvatuskulttuurin muutoksen tarkastelu eri sukupolvien vanhemmuuskertomuksissa. Demonin ja Coxin (2000) katsauksen mukaan ulkomaisessa tutkimuksessa vanhemmuuden kokemusta on tarkasteltu lähinnä vanhemmaksi tulon ja siihen liittyvien muutosten näkökulmasta. Isyystutkimuksen myötä myös isien ääni vanhempana on noussut vahvemmin esiin (mm. Fägerskiöld, 2008; Huttunen, 1994, 2001; Mykkänen & Huttunen, 2008).

Tämä tutkimus on osa laajempaa pikkulapsiperheiden arkea kartoittanutta Paletti-tutkimusta. Pää tarkoituksena on kartoittaa sitä, millä tavalla suomalaisten pikkulapsiperheiden vanhemmat kuvailevat omaa vanhemmuuttaan. Vanhempien omin sanoin

tuottamista vanhemmuuden kuvauksista haetaan vastauksia siihen, millaisia käsitteitä ja sisältöjä vanhemmat nostavat kuvauksissaan esiin, ja löytyykö kuvauksista yhteisiä elementtejä, joiden avulla vanhemmuuskuvauksia voisi ryhmitellä. Tavoitteena on myös selvittää sitä, millaisia yhtäläisyyksiä tai eroavuuksia isien ja äitien vanhemmuuden kuvauksissa on. Lisäksi halutaan selvittää sitä, millaisia yhteyksiä vanhemmuuden kuvauksilla on aiemmissa tutkimuksissa tuotettuun kuvaan vanhemmuudesta, ja löytyykö kuvauksista kytköksiä vanhemmuustyyliin. Saila Kivijärvijärven (2007) Palettitutkimukseen liittyneessä pro gradu -työssä tarkasteltiin suomalaisten pikkulapsiperheiden vanhempien vanhemmuustyyliä strukturoitujen monivalintakysymysten avulla. Tutkimuksellisesti onkin mielenkiintoista nähdä, monipuolistuuko käsitys vanhemmuudesta silloin, kun vanhemmat itse omin sanoin tuottavat kuvauksia vanhemmuudestaan.

1.1 Vanhemmuuden tarkastelua vanhemmuustyylien näkökulmasta

Leinonen (2004a) määrittelee vanhemmuutta koskevassa katsauksessaan vanhemmuuden läsnäolemisen tavaksi, jolla isät ja äidit auttavat lapsiaan kasvamaan hyvinvoiviksi, persoonallisuudeltaan eheiksi ja autonomisiksi aikuisiksi. Vanhemmuus viittaa myös lapsen ja vanhemman vastavuoroiseen suhteeseen, joka saa erilaisia muotoja lapsen ikä- ja kehitysvaiheesta riippuen (Maccoby, 1984). Vanhemmuus onkin alettu nähdä kehityksellisenä prosessina, jossa lapsen kehitysvaiheiden myötä myös vanhemmuus kehittyy ja muuttuu.

Vanhemmuustyylin (parenting style) käsite on erityisesti psykologisessa tutkimuksessa muodostunut yhdeksi keskeisemmäksi vanhemmuutta ja sen laatua kuvaavaksi tekijäksi. Sen on todettu olevan myös suhteellisen pysyvä vanhemmuuden ominaisuus (Aunola, 2005; Darling & Steinberg, 1993; Holden & Miller, 1999; Metsäpelto, 2003). Darling ja Steinberg (1993) kuvaavat vanhemmuustyylin vanhemman kokonaisvaltaisena, tyypillisenä asennoitumisena ja tapana olla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Tästä muodostuu kasvatuksen emotionaalinen ilmapiiri. Vanhemmuuskäytännöllä (parental practice) he tarkoittavat tilannekohtaisempia kasvatuskäytänteitä, konkreettisia keinoja tietyn kasvatuksellisen päämäärän saavuttamiseksi tietyissä spesifeissä tilanteissa. Darlingin ja Steinbergin (1993) mukaan sekä vanhemmuustyylien että käytänteiden taustalla vaikuttavat vanhempien arvot ja päämäärät.

Vanhemmuuden ulottuvuuksia jäsentäessään Holden ja Miller (1999) näkevät vanhemmuustyylin hierarkkisesti ylimpänä, vanhemmuuden yleistyneenä toimintamallina,

joka määrittää spesifimpiä vanhemmuuden osatekijöitä. Näistä osatekijöistä globaaliset kasvatukseen liittyvät arvot (child-rearing values) heijastelevat vanhemman yleisiä kasvatuseriaatteita, kuten esimerkiksi yksilöllisyyteen, moraaliin tai auktoriteetin kunnioittamiseen liittyviä arvoja. Kasvatusasenteiden (child-rearing attitudes) tasolla vanhemmat huomioivat jo enemmän sitä kontekstia (esimerkiksi lapsen kehitystason huomioiminen lapsen rajoittamisessa), jossa he lastaan kasvattavat. Asenteet myös muuttuvat ajan kuluessa arvoja todennäköisemmin. Mallin alemmille tasoille sijoittuvat vanhemman toiminnalliset aikomukset (behavioral intentions) ja mieltymykset (behavioral preferences) ovat jo enemmän reaktioita itse tilanteisiin ja lähellä vanhemmuuden konkreettisinta ulottuvuutta, havaittua toimintaa (observed behavior) itse tilanteessa. (Ks. myös Aunola, 2005.)

Diana Baumrindin (1966, 1967, 1971, 1996) näkemys auktoritatiivisesta, autoritaarisesta ja sallivasta vanhemmuustyylistä on ollut lähtökohtana vanhemmuuden laadun tarkemmalle tutkimiselle. Baumrind pohjasi tyypittelynsä siihen, miten vanhemmat erosivat toistaan vaativuuden (= demandingness) ja toisaalta vastaanottavuuden, lapsen tarpeet huomioivan herkkyuden (= responsiveness) suhteen. Maccoby ja Martin (1983) lisäsivät teoriaan myöhemmin laiminlyövän vanhemmuuden ulottuvuuden ja esittivät Baumrindia mukaellen vanhemmuustyylit kontrolloivuuden ja lämpimyden dimensioiden muodostamana nelikenttänä. Seuraavassa luonnehditaan vanhemmuustyyliä koivasti sekä Baumrindin että Maccobyn ja Martinin näkemyksiin pohjautuen:

Auktoritatiiviseen vanhemmuuteen kuuluu sekä vahvaa kontrolloivuutta että vahvaa lämpimyyttä. Auktoritatiivinen vanhempi on sitoutunut vanhemmuuteensa. Hän pyrkii ohjaamaan lapsen toimintaa johdonmukaisesti, rationaalisesti, tavoiteorientoituneesti ja rohkaisevalla otteella. Vuorovaikutuksessa korostuu vastavuoroisuus, emotionaalinen lämpimyyden läheisyys ja lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen. Vanhempi pyrkii kuuntelemaan lastaan ja myös perustelee hänelle odotuksiaan ja menettelytapojaan. Hän arvostaa lapsen omaa tahtoa, mutta on myös vaativa, ongelmatilanteisiin puuttuva, selkeitä sääntöjä asettava ja niistä kiinni pitävä. Vanhempi ei kuitenkaan pidä itseään erehdyttömänä, vaan voi myöntää virheensä lapselle. Kontrolloinnin ja siihen liittyvän lapsen valvonnan ja ohjauksen tavoitteena on lapsen ikätasaisen kehityksen tukeminen, ei rankaiseminen esimerkiksi fyysisen kurituksen avulla.

Autoritaarinen vanhemmuus rakentuu vahvasta lapsen autonomiaa rajoittavasta kontrolloivuudesta ja lämpimyden vähäisyydestä. Suhteessaan lapseen vanhempi on etäinen ja viileä ja vuorovaikutus ei pidä sisällään vastavuoroisuutta: Vanhempi odottaa

lapselta tottelevaisuutta, aikuisen tahtoon mukautumista, eikä pidä keskustelua ja vaatimustensa perustelua tarpeellisena. Kontrollia voidaan ylläpitää voimakkaidenkin rangaistuksien ja uhkailujen avulla.

Salliva vanhempi on vuorovaikutuksessaan lapseensa suhteellisen lämmin, herkkä lapsen tarpeille ja pyrkii suhtautumiaan lapsen toiveisiin ja toimintaan hyväksyvästi. Vanhempi asettaa lapsen käyttäytymiselle vain vähän vaatimuksia ja antaa lapsen enemmän itse säädellä omaa käyttäytymistään. Vuorovaikutuksessa on hemmottelevuuden piirteitä. Vanhempi voi myös kokea epävarmuutta siitä, kuinka hänen tulisi reagoida, kun lapsi käyttäytyy huonosti.

Laiminlyövässä vanhemmuudessa korostuvat sekä kontrolloivuuden että lämpimyysniukkuus. Vanhempien sitoutuminen vanhemmuuteen ja herkkyys lapsen tarpeille on heikkoa.

Suomalaisessa tutkimuksessa Lea Pulkkinen (1977, 1994, 1996, 2002) ohjaavan, myöhemmin lapsilähtöiseksi nimetyn, ja toisaalta itsekkään, aikuiskeskeisen kasvatusilmapiirin luonnehdinnoilla on yhtymäkohtia kuvattuun nelikenttämalliin. *Lapsilähtöinen* kasvatus sisältää auktoritatiivista turvallisuutta, suoritusodotuksia, lämpöä, lasta aktiivisesti kuuntelevaa suhtautumista ja toimintojen valvontaa ilman fyysistä kuritusta. *Aikuiskeskeisessä* kasvatusilmapiirissä vanhempi ei ole kiinnostunut lapsen tarpeista vaan toimii enemmän omista tarpeistaan ja mielihaluistaan lähtien; kasvatusta leimaakin epäjohdonmukaisuus, kohtuuttomat rangaistukset ja vähäinen keskustelu lapsen kanssa. Vanhemman toimintatavoissa näkyy piirteitä sekä autoritaarisuudesta että välinpitämättömyydestä.

Typologisoinnin sijaan vanhemmuutta voidaan lähestyä myös enemmän dimensio-naalisesti, vanhemmuuden piirteiden / ulottuvuuksien jatkumoa tarkastellen. Stewardin ja Bondin (2002) mukaan tutkijat ovat käsitteellisesti olleet melko pitkään yksimielisiä vanhemmuuden kahdesta perusulottuvuudesta, vaikkakin niiden nimitykset vaihtelevat tutkimuksesta riippuen. Aunola (2005) on katsauksessaan jaotellut ulottuvuuksia Baumrindin (1966) sekä Maccoby ja Martinin (1984) esittämien päädimensioiden mukaisesti. Lämpimyyss-kategorian alle voidaan liittää ainakin vastaanottavaisuus, vanhempien kyky positiivisten tunteiden osoittamiseen, tukeminen ja sitoutuneisuus. Kontrolloivuuks-kategorian alle jäsenyivät käsitteet vaativuus, rajojen asettaminen, valvonta, behavioraalinen toiminnan kontrolli ja johdonmukainen kontrolli. Steward ja Bond (2002) nostavat vanhemmuuden tutkimusta koskevassa katsauksessaan lisäksi esille autonomian tukemisen dimension. Sen avulla pyritään kuvaamaan sitä, missä määrin vanhemmat hyö-

dyntävät ei-pakottavaa, demokraattista rajoittavuutta ja rohkaisevat lasta ilmaisemaan yksilöllisiä pyrkimyksiään perheessä.

Vanhemmuuden tyylien ja lapsen kehityksen välisiä yhteyksiä on tutkittu paljon. Lähestymistavasta riippumatta niiden tulokset ovat samansuuntaisia ja kertovat samalla myös vanhemman merkittävästä roolista lapsen kasvuympäristössä. Auktoritatiivisen vanhemmuuden on toistuvasti todettu olevan yhteydessä lapsen myönteiseen kehitykseen, esimerkiksi hyvään itsetuntoon, itsesäätelyyn ja ongelmanratkaisukykyyn, sosiaalisiin taitoihin ja mielenterveyteen sekä koulumenestykseen. Autoritaarinen, laiminlyövä ja salliva vanhemmuus ovat taas enemmän yhteydessä esim. lapsen ongelmakäyttämiseen, heikkoon itsetuntoon, itsesäätelyn puutteellisuuteen ja kouluvaikeuksiin. (Aunola & Nurmi, 2005; Baumrind, 1967, Casas ym., 2006; Demo & Cox, 2000; Gartstein & Fagot, 2003; Leinonen ym., 2003; Leinonen, 2004a.) Vanhempana olemisen tavalla on siis suuri merkitys lapsen kehitykselle, mutta millaiset tekijät ovat vaikuttamassa ja muovaamassa vanhemmuutta, vanhemmuustyylejä ja vanhempana toimimista?

1.2 Vanhemmuutta ja vanhemmuuden kokemusta määrittäviä tekijöitä

Vanhemmuuden näkeminen moniulotteisena vahvistui ekosysteemiseen viitekehykseen (Bronfenbrenner, 1980) perustuvan vanhemmuustutkimuksen myötä 1970-luvun lopulta alkaen. Vanhempana olemista ei enää nähty vakiona, pysyvänä ilmiönä tai taitona, vaan monimuotoisesti elinympäristöstä riippuvaisena. Ekosysteemisen lähestymistavan pohjalta Belsky (1984) kehitti vanhemmuuden prosessimallin, jossa vanhemmuus rakentuu vanhemman ja lapsen yksilöllisten piirteiden ja vuorovaikutuksen lisäksi myös näihin vaikuttavista ympäristötekijöistä. Kukin näistä tekijöistä voi osaltaan heikentää tai vahvistaa vanhemmuutta. Belskyn luoma malli näyttää edelleen toimivalta rakenteelta tarkastella vanhemmuutta määrittäviä tekijöitä myös nykypäivän Suomessa (Malinen, Sevón, & Kinnunen, 2006).

1.2.1 Vanhemman ja lapsen persoonallisuus

Vanhemman yksilöllisyys pitää sisällään vanhemman kehityshistorian aikana muodostuneen persoonallisuuden psyykkisine voimavaroineen (Belsky, 1984). Vanhemman oma kiintymyssuhdehistoria ja vanhemmuuskokemukset toimivat pohjarakenteena nykyvanhemmuuden kokemukselle (Abidin, 1992; Holden & Miller, 1999). Vanhemman per-

soonallisuuden piirteet näyttäisivät heijastuvan vanhemmuustyyleihin. Vanhemman korkean itsearvostuksen ja siihen liittyen tavoiteorientoituneiden selviytymisstrategioiden käytön on havaittu olevan yhteydessä auktoritatiiviseen vanhemmuuteen ja alhaiseen koettuun stressiin (Aunola, Nurmi, Onatsu-Arviolommi, & Pulkkinen, 1999). Vanhemman neuroottisuus on sen sijaan liitetty sekä sallivaan että autoritaariseen vanhemmuuteen (Metsäpelto, 2003) ja sen on havaittu vanhempien omien arvioiden mukaan heikentävän myös vanhempi-lapsi -suhteen laatua (Malinen ym., 2006).

Belsky (1984) näkee vanhemman henkisen hyvinvoinnin keskeisenä vanhemmuuden tekijänä. Vanhemman psyykkiset resurssit osana hänen persoonallisuuttaan toimivat tehokkaimpana kilpenä estämään vanhempi-lapsi -suhteen stressiä (Belsky, 1984); hyvinvoivilla vanhemmilla on enemmän voimavaroja ottaa lapsen tarpeet ja näkökannat huomioon sekä ohjata lapsia kärsivällisesti (Metsäpelto & Pulkkinen, 2004). Psykkisellä pahoinvoinnilla on osoitettu olevan kielteinen vaikutus vanhempana toimimiseen ja sitä kautta lapsen kehitykseen (Leinonen, 2004b; Leinonen ym., 2003; Metsäpelto & Pulkkinen, 2004). Vanhemman voimavarojen ehtyminen tai pettäminen voi kertoa omasta vanhemmuudesta koetusta stressistä (Muslow, Caldera, Pursley, & Reifman, 2002), minkä puolestaan ajatellaan heikentävän vanhemmuuden laatua (Abidin, 1992; Belsky, 1984). Lammi-Taskula ja Salmi (2008) selvittivät alle 18-vuotiaiden lasten vanhempien kokemuksia vanhempana jaksamisestaan. Aineistossa oli lähes puolet alle kouluikäisten lasten vanhempia. Vanhemmat nostivat esille huolen kokemuksen, joka vanhemmuudessa usein kytkeytyy vanhempana olemisen vaativuuteen ja vastuullisuuteen. Huolen, kuten myös syyllisyyden (Alasuutari, 2003), kokeminen voi myönteisesti tukea vanhemmuutta, jos se auttaa vanhempia pohtimaan ja jäsentämään toimintaansa vanhempana. Jatkuva huoli voi kuitenkin syödä vanhemmuuden voimavaroja ja sitä kautta heijastua kielteisenä lapsen kehitykseen. Tulosten mukaan lapsiperheissä huoli vanhempana jaksamisesta oli varsin yleistä. Eniten huolta kokivat alle kouluikäisten lasten äidit ja monilapsisten perheiden isät. Vanhemmuutta näyttivät kuormittavan eniten vanhemman kokemukset uupumuksesta, väsymyksestä ja masentuneisuudesta. Äideistä reilut neljäsosa ja isistä viidennes koki stressiä melko tai erittäin paljon, mikä on enemmän ajatellen työikäisten tilannetta keskimäärin. Saila Kivijärvi (2007) hyödynsi suomalaisten pikkulapsiperheiden vanhemmuustyylejä ja vanhemmuuden stressiä kartoittaneessa pro gradussaan tässäkin käsillä olevassa tutkimuksessa käytettyä Paletti-tutkimuksen aineistomateriaalia. Lomakekartoituksen pohjalta tehdyssä tutkimuksessa selvisi, että vanhemmat kokivat melko vähän vanhemmuuteen liittyvää stressiä. Stressiä

koettiin keskimäärin joskus ja äidit kokivat lasten kasvattamisen hieman isää stressaavampana. Paletti-tutkimuksen vanhemmilta kerätystä päiväkirja-aineistosta kävi kuitenkin myös ilmi, että äideistä noin joka viides tai neljäs, ja isistä vain joka kymmenes, koki päivittäistä huonoa omaatuntoa vanhempana olemisesta (Kivijärvi, Rönkä, & Hyväluoma, 2009). Vanhemmuutta kuormittavia huolenaiheita olivat kurinpito-ongelmat, ristiriidat ja vaatimusten kuormittavuus. Myös Alasuutarin (2003) haastattelemista vanhemmista noin puolet arvioi omaa vanhempana toimimistaan erityisesti lasten kanssa syntyneissä ristiriitatilanteissa ja syyllisyyspuhe oli tyypillisempää äideille. Äidit kritisoivat itseään varsinkin liiallisesta periksiantamisesta ja isät liiallisesta tiukkuudesta.

Lapsen yksilöllisyys rakentuu hänen kehityspiirteistään ja ominaisuuksistaan. Belskyn (1984) mukaan vanhemman ja lapsen välisessä vastavuoroisessa suhteessa on lapsen temperamentti yksi keskeinen vanhemmuuteen vaikuttava ja sitä muovaava tekijä. Erityisesti lapsen vaativa temperamentti (mm. rytmin epäsäännöllisyys, mielialan kielteisyys, herkkä häiriintymis- ja ärsyyntymiskynnys) haastaa vanhemmat pohtimaan vanhempana olemisen tapaa ja tulkintoja lapsesta (Pulkkinen, 2002). Malisen ym. (2006) tutkimuksessa lapsen vaativuus osoittautui tärkeäksi vanhemmuuden määrittäjäksi; mitä vaativampi oli kokemus lapsen temperamentista, sitä heikommaksi vanhemmat kokivat suhteensa lapseen ja sitä heikommin he kokivat myös hallitsevansa ongelmalliset lastenkasvatustilanteet. Toistuvat ja kasautuvat lapsen haasteelliseen käyttäytymiseen liittyvät päivittäiset stressitilanteet tai ”hässäkät” voivatkin potentiaalisesti lisätä vanhemmuuden stressiä ja vähentää tyytyväisyyttä vanhemmuuteen (Crnik & Greenberg, 1990; Crnik & Low, 2002), heikentää myönteistä, mielihyvän sävyttämää vanhempi-lapsi -vuorovaikutusta (Crnic, Gaze, & Hoffman, 2005) sekä heijastua negatiivisesti mm. lapsen sosiaalisten taitojen kehittymiseen (Crnik & Greenberg, 1990; Coplan, Bowker, & Cooper, 2003). Vanhemmuuden stressin on havaittu myös liittyvän autoritaarisiin kasvatuskäytäntöihin (Anthony, Anthony, Glanville, Naiman, Waanders, & Shaffer, 2005). Suomalaisten pikkulapsiperheiden vanhemmuustyylien ja koetun stressin välinen yhteys oli samansuuntainen kytkeytyen voimakkaimmin juuri lapsen haastavasta käytöksestä aiheutuvaan arjen stressiin. Tutkimuksessa löydettiin yhteys myös stressin ja sallivan kasvatustyylin välillä; sallivuus oli yhteydessä kokemuksiin lastenkasvatuksen haasteellisuudesta. (Kivijärvi, 2007.)

1.2.2 Vanhemmuuteen vaikuttava sosiaalinen ympäristö

Parisuhteen laatu, sosiaaliset verkostot ja vanhemman työ muodostavat Belskyn (1984) mallissa vanhemmuuteen keskeisesti vaikuttavan sosiaalisen ympäristön. Ympäristötekijät vaikuttavat vanhemmuuteen suoraan tai epäsuorasti ja vanhempi-lapsi -suhteeseen pääsääntöisesti vanhemmuuden kokemuksen ja jo edellä esiin nostetun psyykkisen hyvinvoinnin kautta.

Parisuhte voi parhaimmillaan kannatella vanhemmuutta, jos vanhemmat kykenevät suhteessaan jakamaan lastenkasvatukseen liittyviä pohdintoja, lasten hoitoa ja arjen kotitöitä (Lammi-Taskula & Salmi, 2008). Lammi-Taskulan ja Salmen (2008) tutkimuksessa vanhemmat kokivatkin saavansa tukea vanhemmuutensa omalta puolisoilta. Näin kokivat erityisesti alle kouluikäisten lasten isät, joista neljä viidestä raportoi saaneensa riittävästi tukea isyyteensä puolisoiltaan. Vanhemmista lähes puolet, äidit isiä useammin, kertoivat kotitöiden aiheuttavan riidanaiheita silloin tällöin puolisoiden välille. Riitely kuormitti parisuhdetta ja lisäsi erityisesti miesten huolta jaksamisestaan vanhempana. Myös naisten väsymyksen taustalta löytyy kokemuksia työn- ja vastuunjaon epäonnistumisesta parisuhteessa (Jokinen, 1996; Korhonen, 1994; 1996). Parisuhteen laadun ja vanhemmuuskokemusten välinen yhteys on todettu vahvempana miehillä (Parke, 2002; Malinen ym., 2006). Malisen ym. (2006) tutkimuksessa äidin kokema parisuhdetyytyväisyys lisäsi myös isän tyytyväisyyttä. Isien parisuhdetyytyväisyyden ja vanhemmuuden vahvaa yhteyttä saattaa tutkijoiden mukaan selittää se, että huonossa puolisosuhteessa äiti ei enää tue isän ja lapsen välistä suhdetta. Isien saattaa myös olla kulttuurisista ja sosiaalisista syistä johtuen helpompaa vetäytyä vanhemman roolistaan, kun parisuhde koetaan epätydyttäväksi. (Malinen ym., 2006.) Parisuhteen laadulla on havaittu yhteys myös vanhemmuuden roolirajoitteiden kokemiseen; mitä tyytymättömämpiä vanhemmat, erityisesti äidit, olivat parisuhteeseensa, sitä rajoittavampana he kokivat vanhemmuuden roolinsa (Malinen ym., 2006). Metsäpelto ja Pulkkinen (2004) havaitsivat lisäksi tutkimuksessaan, että vanhemmuustyyliltään autoritaarisilla ja emotionaalisesti etäisillä vanhemmilla oli keskimääräistä heikompi parisuhteen laatu ja heikoimmillaan se oli sallivien vanhempien ryhmässä.

Sosiaalisella tuella on todettu olevan yhteys vanhemmuuden kokemukseen jaksamisen näkökulmasta (Belsky 1984; 1990). Lammi-Taskulan ja Salmen (2008) tutkimuksesta kävi ilmi, että lapsiperheiden vanhemmat kokivat kuitenkin suhteellisen harvoin saavansa riittävästi konkreettista apua tai henkistä tukea vanhemmuuteensa. Lähiverkos-

ton (perhe, suku) tuki vanhemmuudelle näyttäisi olevan yleisempää lapsen ollessa alle kouluikäinen. Lisäksi myös päivähoito ja yleensäkin lastenhoidon riittävyys koetaan vanhemmuuden arkea tukevana tekijänä (Lammi-Taskula & Salmi, 2004; Lehtipää, 2007). Leinonen, Solantaus ja Punamäki (2003) tutkivat vanhempien selviytymistä 1990-luvun laman haasteista ja havaitsivat sosiaalisella tuella olevan puskurivaikutusta erityisesti äitien osalta ekonomisesti stressaavassa tilanteessa. Tutkimuksen isät kokivat saaneensa vähemmän tukea ja heillä myös oli vähemmän sosiaalista tukiverkosta äiteihin verrattuna. Myös Lammi-Taskula ja Salmi (2008) havaitsivat äitien tukiverkoston olevan laajempi kuin isillä. Malisen ym. (2006) tutkimuksessa äidit kokivat suhteensa lapsiinsa paremmiksi, ja myös vanhemman roolin vähemmän rajoittavana, jos he saivat riittävästi läheisten tarjoamaa sosiaalista tukea. Isien osalta vanhemmuutta ja suhdetta lapseen tuki vahvimmin kokemus lastenhoitopalvelujen riittävydestä. Saisto, Salmela-Aro, Nurmi ja Halmesmäki (2004) puolestaan havaitsivat niiden pikkulapsiperheiden äitien, jotka kokivat saaneensa liian vähän sosiaalista tukea, olevan todennäköisemmin stressaantuneita lapsen ollessa 2–3 -vuotias.

Työelämän haasteet ja sosioekonomiset tekijät voivat heijastua perheen arkeen ja vanhemmuuteen monin tavoin. Työ näyttäisi haittaavan enemmän perhe-elämää kuin päinvastoin (Lammi-Taskula & Salmi, 2008; Malinen ym., 2005, 2006). Työssäkäyvien lapsiperheiden vanhempien on havaittu kokevan työstä johtuvaa ajanpuutetta suhteessa lapsiin, puolisoon, sukulaisiin ja ystäviin. Noin puolet lapsiperheiden vanhemmista kokee myös lyövänsä laimin kotiasioita työn vuoksi. Nämä seikat kuormittavat vanhemmuutta lisäten vanhempien huolta omasta jaksamisestaan ja aiheuttavat huonoa omaatuntoa suhteessa perhe-elämään. (Lammi-Taskula & Salmi, 2008.) Myös taloudelliseen toimeentuloon liittyvä jatkuva huoli ja stressi näyttäisivät vaikuttavan kielteisesti vanhemman psyykkiseen hyvinvointiin, parisuhteeseen, vanhempana toimimisen, vanhemmuustyytyväisyyden ja jaksamisen kokemuksiin (Hoff-Ginsberg, Laursen, & Tardif, 2002; Leinonen ym., 2003; Lammi-Taskula & Salmi, 2008; Sallinen & Kinnunen, 2001). Yhteys taloudellisen tilanteen ja kasvatuskäytäntöjen välille rakentuu vanhemman kokeman kuormittuneisuuden ja stressin välityksellä (Sallinen & Kinnunen, 2001; Leinonen ym., 2003). Vanhempien on havaittu käyttävän rankaisempia kasvatusmenetelmiä ja yleensäkin autoritaarisempaa kasvatustotetta ekonominen paineen alla (Hoff-Ginsberg ym., 2002; Leinonen ym., 2003). Tutkimuksissa on havaittu lisäksi yhteys autoritaarisen, aikuiskeskeisemmän vanhemmuuden ja alhaisemman koulutustason välillä ja päinvastoin (mm. Aunola ym., 2001; Belsky, Bellin, Bradley, Stallad, &

Steward-Brown, 2006; Metsäpelto & Pulkkinen, 2004). Korkeasti koulutettujen parempi tietämys lapsen kehityksestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä voivat ohjata auktoritativisempaan kasvatustooteeseen. Toisaalta tämä voidaan nähdä myös ylemmän sosiaaliluokan ”alakulttuurille” ominaisena päämääränä kasvattaa lapsi itsenäiseksi, omaaloitteiseksi ja vastuulliseksi. (Aunola ym., 2001.)

1.2.3 Vanhemmuuteen liittyvät kulttuuriset käsitykset ja uskomukset vanhemmuutta muovaavina tekijöinä

Vanhemmuuden kokemukseen vaikuttavat, sitä suuntaavat ja rakentavat kulttuurisesti muovautuneet käsitykset ja uskomukset (Harkness & Super, 1996) vanhemmuudesta ja kasvatuksesta. Kuten jo vanhemmuustyylien yhteydessä tuotiin esille, vanhempien arvostukset ja uskomukset heijastuvat lapsen persoonallisuutta muovaavaan vuorovaikutusilmapiiriin ja ovat sitä kautta keskeinen tekijä lapsen kehityksessä (Aunola ym., 2001). Erilaisissa kulttuureissa ja erilaisina yhteiskunnallishistoriallisina aikoina vanhemmuus siis näyttäytyy erilaisena ja se ymmärretään eri tavoin (Harkness, Super, & van Tijen, 2000; Nummenmaa, 2006). Harkness ja Super (1996) puhuvat vanhemmuuden etnoteoriasta tarkoittaen sillä tietyssä kulttuurissa tietynä aikana jaettua uskomusten ja mielikuvien rakennelmaa ja yleisesti hyväksyttyä kuvaa vanhemmuudesta. Korhonen (1999, 2006) käyttää puolestaan termiä sukupolvisopimus tarkoittamaan tietynä aikana ja tietyssä kulttuurissa vallitsevaa käsitystä siitä, miten aikuisten ja lasten on mahdollista käyttäytyä toisiaan kohtaan. Uskomuksista voidaan puhua myös kulttuurisina kehyksinä tai tulkintoina, jotka välittävät erilaisia odotuksia ja vaatimuksia, joihin vanhempi voi peilata omia kokemuksiaan ja toimintaansa (Alasuutari, 2006; Goodnow, 1996). Erilaiset kunkin yhteiskunnallisen aikakauden mukaiset tavoitteet, ohjeet sekä vallalla oleva käsitys hyvästä vanhemmuudesta ja kasvatuseriaatteista heijastuvat siihen, mitä vanhemmat vanhemmuudesta ajattelevat, miten he siitä puhuvat ja kuinka he vanhempina pyrkivät toimimaan. Vanhemmat myös arvioivat vallalla olevia uskomuksia ja osaltaan vaikuttavat niiden säilymiseen tai murtumiseen sekä vanhempina toimimisen kautta, arvioidessaan omaa ja toisten onnistumista vanhempina että ottaessaan kantaa keskusteluun vanhemmuudesta (Katvala, 2001; Kemppainen, 2001; Perälä-Littunen, 2004). Kemppainen (2001) tuo esille kolmen sukupolven edustajien kotikasvatukseen ja kasvatuseriaatteisiin liittyviä muistoja ja uskomuksia selvittäneessä tutkimuksessaan esille, että valtaosa uskomuksista kätkeytyi haastateltavien yleiseen kas-

vatuksesta ja vanhemmuudesta liittyvään puheeseen; ne ikään kuin verhoutuivat käytännön kasvattajana toimimisen taakse.

Erityisesti lapsuuskäsitysten ja lapsille asetettujen kasvatustavoitteiden muuttuminen muovaavat vanhemmuudelle asetettuja vaatimuksia ja siten vanhemmuutta (Aunola ym., 2001; Demo & Cox, 2000; Korhonen, 2002, 2006). Lapsen näkeminen persoonana, toisista erottautuvana yksilönä ja yleensäkin individualismin korostuminen on muuttanut näkemystä yhteiskunnassa pärjäämisen kriteereistä ja tätä tukevasta vanhemmuudesta (Korhonen, 2006). Campbellin ja Gilmoren (2007) australialaistutkimuksessa vanhemmat kokivat olevansa vähemmän autoritaarisia ja enemmän auktoritatiivisia ja sallivampia verrattuna omiin vanhempiinsa. Suomalaistutkijoista mm. Korhonen (1994, 1999), Kemppainen (2001) ja Aalto (2002) ovat kuvanneet suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuneen kasvatuskulttuurin muutoksen: 1900-luvun aikana vanhempien auktoriteettia korostavasta tottelevaisuus- ja kuuliaisuuskulttuurista on siirrytty lapsen yksilöllisyyttä korostavaan, lapsilähtöisempään ja tasavertaisempaan keskustelu- ja neuvottelukulttuuriin. Samalla kasvatusta on alettu nähdä muusta elämästä erillisenä, aiempaa tietoisempaan ja tavoitteellisempaan vanhemman tehtävänä (Korhonen, 2006). Viime vuosikymmenen puolivälissä ja sitä aiemmin syntyneiden kokemuksissa lapsuus näyttäytyi elämänvaiheena, jolloin kurittamisen ja työnteon opettamisen avulla lapsista pyrittiin muovaamaan kuuliaisia, ahkeria ja nöyriä yhteiskuntaan sopeutuvia kansalaisia. Omassa vanhemmuudessaan 1940–50 -luvulla syntyneet uskoivat vanhojen rankaisemistapojen tehoon, mutta korostivat jo useammin lapsen mielipiteet ja henkilökohtaiset ominaisuudet huomioivaa yksilöllisempää kasvatusta ja sanallista ohjaamista. Yhteisenä piirteenä yli sukupolvien näytti siirtyvän kuitenkin rajojen ja sääntöjen merkityksen korostaminen sekä pyrkimys kunnollisen kansalaisen kasvattamiseen. (Kemppainen, 2001; Korhonen, 1994, 1999.) Näitä peruskäsityksiä ja ihanteita myös nuorempi, 1960-luvun lopulla ja 1970-luvulla syntyneiden sukupolvi halusi soveltaa nykykulttuurille sopivammalla tavalla: Kielenkäytössä siirryttiin kurittamisen ja rankaisemisen sijaan puhumaan rajoista ja säännöistä ja rajoittamisessa painotettiin johdonmukaisuutta, perustelujen merkitystä ja lapsen ottamista mukaan sääntöjen laatimiseen. (Kemppainen, 2001.)

Hoikkalan 1990-luvun alkupuolella haastattelemat vanhemmat eivät mielellään puhuneet itsestään kasvattajana, mutta korostivat vastuullista vanhemmuutta, joka merkitsi hyvien elämänedellytysten luomista lasten omaehtoiselle kasvulle; oleellisena nähtiin rajojen asettaminen, huolenpito, hyviin harrastuksiin ohjaaminen ja koulutuksen turvaaminen. Tasapainoa haettiin liiallisen puuttumisen ja liiallisen sallivuuden välillä

keskustelun keinoin. (Hoikkala, 1993.) Myös Kivijärven (2007) tutkimus suomalaisten pikkulapsiperheiden vanhempien vanhemmuustyyleistä tukee kuvaa suomalaisen kasvatustilanteiden muuttumisesta: Baumrindin (1966, 1967) teoriaan pohjautuvien väittämien avulla vanhemmat arvioivat olevansa hyvin auktoritatiivisia. Tämä näkyi erityisesti keskusteltavana ja perusteltavana ohjaustyylinä sekä lämpimänä suhtautumisena lapseen. Sallivia (esim. säännöistä lipsuminen tai huonon käyttäytymisen huomiotta jättäminen) tai autoritaarisia (esim. fyysiset rangaistukset, lapsen kritisointi) käytänteitä vanhemmat käyttivät vain harvoin. Vanhemmista ei myöskään muodostunut baumrindilaisia vanhemmuustyyliryhmiä; eroavuuksia syntyi enemmänkin auktoritatiivisuuden asteen suhteen. Sukupuolittain tarkasteltuna autoritaarinen vanhemmuus ja siihen liittyvä rajoittavuus ja kontrolli näyttäisivät olevan tyypillisempää kuitenkin edelleen miehille, auktoritatiivinen vanhemmuus ja siihen liittyvä lämpö ja huolehtivuus naisille (Aunola ym., 1999; Aunola ym., 2001; Campbell & Gilmore, 2007; Metsäpelto & Pulkkinen, 2004; Winsler, Madigan, & Aquilino, 2005).

Alasuutari (2003, 2006) on tarkastellut päivähoito- ja kouluikäisten lasten vanhempien haastatteluihin perustuen nykykasvatuksen kulttuurisia kehyksiä. Lapsen yksilöllisyyden korostaminen on hänen mukaansa väljä kulttuurinen kehys, joka antaa mahdollisuuden useampiin erilaisiin kasvatusta ja vanhemmuuden rooleja koskeviin tulkintoihin. Yleisemmin vanhemmat tulkitsevat kasvatuksen projektina korostaen kasvatuksen tavoitteellisuutta, tulevaisuusorientaatiota sekä vanhemman vastuullista, aktiivista roolia kehityksen seuraajana ja suuntaajana. Yhteiskunnalliset kasvattajat (esimerkiksi päivähoito) nähdään tässä tulkinnassa myös merkityksellisinä kasvatustilanteisiin osallistujina. Kun lapsen kehitys nähdään luonnollisena tapahtumana, korostuu vanhemman rooli lapsesta lähtevien pyrkimysten tukijana ja resurssina oleminen, ei lapsen muovaaminen tietyn mallin mukaisesti. Kompetentin, pätevän ja kykenevän lapsen tulkintakehys nostaa lapsen toimijaksi, osalliseksi ja vastuulliseksi omaa kasvatustaan liittyvissä kysymyksissä. Tässä tulkinnassa korostuvat vanhemman keskustelun ja kommunikoinnin valmiudet suhteessa lapseen.

Nykypäivänä vanhemmuus voidaan toisaalta nähdä aiempaa vahvemmin ihmisen henkilökohtaisena valintana ja siten myös yksilöllisyyden ilmentäjänä. Samanaikaisesti vanhemmuus on rakentunut yhä julkisemmaksi ja vähemmän yksityiseksi, jaetuksi vanhemmuudeksi useiden oheiskasvattajien vaikutuksesta (Kempainen 2001, 16.) Nopean muutoksen yhteiskunnassa ammattilaiset tuottavat jatkuvasti uusia, osin ristiriitaisiakin näkemyksiä hyvästä kasvatuksesta ja vanhemmuudesta (Korhonen, 2006) ja aikaisem-

pien sukupolvien vanhemmuustraditioon on yhä vaikeampaa tukeutua (Aalto, 2002; Kemppainen, 2001; Korhonen, 1999). Korhonen (2006) viittaa artikkelissaan Katriina Järviseen, joka näkee nykyvanhemmat ”kelaaajasukupolvena”; asioita on totuttu pohtimaan monesta eri näkökulmasta erilaisten totuuksien ja todellisuuksien viidakossa. Monet vanhemmat syyllistyvät ja tuntevat epävarmuutta verratessaan vanhempana olemistaan asiantuntijatietoon ja hyvän vanhemmuuden malleihin. On myös vanhempia, jotka eivät jaksa, välitä tai osaa kiinnostua tietotulvasta eivätkä myöskään pohdi tai kyseenalaista omaa vanhemmuuttaan. (Korhonen, 2006.)

1.2.4 Muuttuva isyys ja äitiys

Naisen ja miehen aseman yhteiskunnalliset muutokset ja uskomukset (hyvästä) äitiydestä ja isyydestä ovat heijastuneet ja heijastuvat siihen, millaisen vanhemmuuden roolien ja aseman kautta vanhemmat hahmottavat paikkaansa isinä ja äiteinä. 1950-luvulta 1990-luvulle tultaessa mm. naisten työssäkäynnin lisääntymisen ja tasa-arvopyrkimysten myötä erityisesti käsitys isyydestä on monimuotoistunut (Aalto, 2002; Korhonen, 1999; Perälä-Littunen, 2004). Korhonen (1994, 1999) tutki keski-ikäisen kynnysellä olevien naisten ja miesten kokemuksia omista vanhemmistaan ja arviota omasta vanhemmuudestaan elämäkerrallisten teemahaastattelujen avulla. Hän erotteli aineistostaan isä- ja äitityyppejä kasvatustyylien korostus- ja painotuserojen mukaan. Suurten ikäluokkien lapsuudessa viime vuosisadan puolivälissä korostui vielä nk. ”perinteinen isä” (Huttunen, 1994, 2001) yksiselitteisenä auktoriteettina ja perheen elättäjänä (Korhonen, 1999). Kuvatessaan omaa isyyttään ko. ikäluokan miehistä vain muutama korosti miehistä auktoriteettia ja enemmistä osoitti jo suhteessaan lapseensa ohjaavampaa, auktoritatiivisempaa vanhemmuutta. Suhteessa lapseen painotettiin vanhemman vastuullisuutta (rajojen asettaminen, huolehtiminen ja ohjaaminen) ja kasvatustehtiä oli neuvottelevia. Vuorovaikutus lasten kanssa koettiin tiiviiksi, vaikka ei emotionaalisesti aina kovin läheiseksi. Työn ja vastuunjaossa puolison kanssa pyrittiin tasa-arvoisuuteen, vaikkakin vaimolla säilyi kokonaisvastuu. Näitä isiä Korhonen kutsui vastuutaan korostaviksi isiksi. Toiseksi vahvimpana isätyyppinä aineistosta löytyi lapsen kanssa aktiiviseen yhdessäoloon ja ajan antamiseen panostavat toiminnalliset isät, joiden rooli perheen arkisissa askareissa oli lähinnä avustavaa. Taustalta tukija -isät ymmärsivät roolinsa pikemminkin tukea antavaksi, tarvittaessa hienovaraisesti tilanteisiin puuttuviksi taustahahmoiksi, kuin aktiiviseksi lapsen elämään ja perheen arkeen

osallistuviksi vaikuttajiksi. Korhosen tulkitsee isätyyppien lähenevän Huttusen (2001) kuvaamaa 1970-luvulla vahvistunutta avustavan isän roolia, jossa isät tasapainoilevat perinteisen isyyden ja toisaalta perheen arkeen sitoutuneemman isyyden välillä. Miesaineistosta löytyi myös jokunen vanhemmuudesta ja perheen arjesta otteensa menettänyt isä ja yksi poikkeuksellisen äidillinen isä, jonka sitoutuminen lasten ja kodinhoitoon oli hyvin kokonaisvaltaista. (Korhonen, 1999.) Nykyisin isyyteen ja hyvän isän mielikuvaan liitetäänkin osallistuvaa, hoivaavaa ja lapsilleen läheistä, sitoutuvaa vanhempaa ja isän myös nähdään jakavan vanhemmuutta tasa-arvoisemmin äidin kanssa (Huttunen, 1994, 2001; Korhonen, 1999; Kemppainen, 2001). Perälä-Littusen (2004) kolmeen sukupolveen ulottuvassa hyvän äitiyden ja isyyden mielikuvia jäsentävässä tutkimuksessa nousi hyvässä isyydessä tärkeimmäksi se, että riittävällä ajankäytöllään, yhteisellä tekemisellä ja läsnäololla isä mahdollisti avoimen suhteen lapseen. Yhteistä aikaa painottivat erityisesti nuoremmat sukupolvet, 1960–70 -luvulla syntyneet (Aalto, 2002; Perälä-Littunen, 2004). Hyvään isyyteen liitettiin lisäksi rakkauden, kontrollin ja kurin, opettamisen ja neuvomisen, esimerkkinä toimimisen, perheen elättämisen ja perheen päänä olemisen sekä kärsivällisyyden ja vastuun elementtejä (Perälä-Littunen, 2004).

Isien muuttuvista vanhemmuusrooleista huolimatta hoivan ja huolenpidon vastuu on kulttuurisesti nähty selkeästi vahvemmin osana äidin kuin isän toimijuutta (Jokinen, 2005; Sevón & Notko, 2008). Naiset kantavat edelleen päävastuun lasten- ja kodinhoitoon liittyvissä tehtävissä (Malinen ym., 2006; Malinen & Rönkä, 2009; Moon & Hoffman, 2008; Nentwich, 2008). Myös Korhonen (1994, 1996) ja Katvala (2001) nostavat tutkimustensa pohjalta esiin huolenpidon äitiyteen liittyneenä, naissukupolvelta toiselle perittyinä toimintataipumuksena tai uskomuksissa vaikuttavana asiana. Korhosen (1994, 1996) tutkimuksessa läheisyyteen, lämpöön, turvallisiin rajoihin ja hyvään kotiin pohjaava ymmärtävä huolenpito oli tyypillisin äitien vanhemmuutta ja kasvatusta kuvaava tekijä. Ymmärtävät huolehtijat usein myös katuivat liiallista huolenpitoaan ja lempeyttään. Äitiys piirtyi tässä tutkimuksessa myös laajempaan; tietoiset kasvattajaäidit olivat pohtineet kasvatuseriaatteitaan ja korostivat tavoitteellista kasvattamista sekä johdonmukaista, kontrolloivaa vanhemmuutta suhteessa asetettuihin sääntöihin ja rajoihin. Yksilöllisyyttä korostavat äidit painottivat lapsen itseohjautuvuutta ja sekä herkkyyttä ja vastavuoroisuutta suhteessaan lapseen. Joukosta löytyi myös vanhemmuuden vaihtelevuutta ja oman pinnan palamisesta kertovia puuskittaisia äitejä; lempeys ja tiukkuus, sallivuus ja rajoittavuus kasvatuksessa vaihtelivat oman, mielialan, elämäntilanteen tai lasten ikävaiheen mukaan. Epäjohdonmukaisuutta kaduttiin usein jälkeenpäin. Kaikkien

äitityyppien kuvausta vanhemmuudestaan sävytti kuitenkin huolehtimisen ja huolenpidon teema. Korhonen (1999) pohtii tutkimustensa pohjalta sitä, että isät ymmärtävät huolenpidon eri tavoin kuin äidit; isille huolenpito ei ole niinkään emotionaalisesti sävytynyttä myötäelämistä, huolehtimista tai huolestumista, vaan enemmänkin toiminnallista yhdessäoloa lapsen kanssa. Tiukkuus (tiukan paikan tullen puuttuminen) ja suurpiirteisyys yhdistyivät usein aineiston isien vanhemmuuspuheessa; suurpiirteisyydellään miehet tekivät eroa äitien ylihuolehtivuuteen, joka isien mukaan herkästi kääntyi liialliseksi kontrolliksi. Toisaalta suurpiirteisyys saattoi tutkijan mukaan liittyä myös siihen, että isät olivat kuitenkin vielä etäämpänä lastensa arjesta, eivätkä siitä johtuen voineet tai halunneet puuttua yksityiskohtiin kasvatuksessa. Isien vanhemmuus näyttäisikin vahvemmin rakentuvan isän ja lapsen toiminnalliselle suhteelle kuin arkipäivän huolenpitoon ja lapsen perushoitoon liittyvään kokonaisvastuuseen (Alasuutari, 2003, 2006; Korhonen, 1999; Nentwich, 2008; Parke, 2002). Sevenhuijsenin (1998) mukaan hoivan monimuotoisuus avautuu kuitenkin vanhemmalle päivittäisessä, arkeen kiinnittyvässä emotionaalisesti läheisessä vuorovaikutuksessa, eikä sitä voida nähdä vain feminiinisenä ominaisuutena. Myös Huttunen (2001; ks. myös Mykkänen & Huttunen, 2008) korostaa uuden, generatiivisen isyyden syntyvän nimenomaan vastuullisesta sitoutumisesta, läsnäolosta ja toimimisesta arjen kodin- ja lastenhoitotehtävissä.

Käsitys äitiydestä ja äidin roolista vanhempana on muuttunut aikojen saatossa varsin vähän; äidit halutaan nähdä jollain tavalla ”enemmän vanhempina” kuin isät (Alasuutari, 2003; Katvala, 2001). Äidin ensisijaisuutta korostava kulttuurinen tulkinta painottaa äidin ja lapsen erityistä emotionaalista sidettä ja äidin ylivoimaisuutta lapsen kehityksen tuntijana (Alasuutari, 2003; Katvala, 2001; Vuori 2001, 2003). Myös äidit itse voivat tehdä omasta läsnäolostaan ja osaamisestaan tärkeämmän kuin isän toimien ikään kuin portinvartijana isän ja lapsen välisessä suhteessa (Katvala, 2001; Mykkänen & Huttunen, 2008). Alasuutarin (2003) tekemissä vanhempien haastatteluissa kävi ilmi, että isät olivat lastensa elämään ja arkeen osallistuvia ja sen tuntevia. Vanhempien kokemuksissa äitiys näyttäytyi kuitenkin ensisijaisena ja pätevänä, isä oli vasta äidin jälkeen tuleva vanhempi. Perälä-Littusen (2004) kolmen sukupolven haastateltavat näkivät hyvän äitiyden mielikuvan hallitsevimpana piirteenä rakkauden, johon sisällytettiin huolenpidon ja auttamisen elementit. Hyvä äitiys rakentui lisäksi lapsen kuuntelemisesta, kontrollista ja kurista, opettamisesta ja neuvomisesta, esimerkkinä toimimisesta, rehellisyydestä ja oikeudenmukaisuudesta. Haastateltavat asettivat äidin ikään kuin malliksi, johon isää siten verrattiin. Katvalan (2001) aineistossa hyvästä äitiydestä perheessä, äidin ja lapsen

välisestä suhteesta sekä äidistä kasvattajana piirtyi uskomuksia välittävien ilmausten kautta voimakkaan, täydellisen ja pystyvän äidin kuva: ”Lempeästi, mutta lujasti” - sanonta kuvasi hyvin suomalaisille äideille osoitettuja vaatimuksia. Äidin oletettiin pystyvän yhdistämään vanhemmuudessaan toisaalta kaikkein herkimmät äitiyteen liitetyt piirteet (rakastava, hellä, hoivaava) ja toisaalta ehkä epä-äidillisenäkin pidettävät tiukkuuden ja vahvuuden piirteet (Katvala, 2001). Äideille yli sukupolvien tyypillinen syyllisyyteen, ajoittaiseen voimattomuuteen, huoleen ja aikajärjestelyihin liittyvä vanhemmuuspuhe voikin omalla tavallaan kertoa yrityksestä sovittaa yhteen uskomusten välittämää kuvaa äidistä ja arkielämän vaateita (Alasuutari, 2003; Jokinen, 2002; Katvala, 2001).

1.3 Tutkimusongelmat

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millä tavalla suomalaisten pikkulapsiperheiden vanhemmat kuvaavat omaa vanhemmuuttaan. Kuten edellä esitettyssä katsauksessa käy ilmi, suomalaisissa tutkimuksissa vanhemmuutta on lähestytty mm. kasvatuskulttuurin muutoksen, vanhemmuuteen liittyvien uskomusten sekä vanhemmaksi tulon näkökulmasta. Myös suomalaisvanhempien vanhemmuustyylejä on kartoitettu. Tässä tutkimuksessa on haluttu antaa tilaa vanhemman ”omalle äänelle”: Vanhemmat ovat saaneet omin sanoin, ilman rajoituksia, tuottaa kuvausta vanhemmuudestaan. Kuvauksista haetaan vastauksia siihen, millaisin käsittein vanhemmat kuvaavat vanhemmuuttaan ja millaisia sisältöjä he nostavat kuvauksissaan esille. Lisäksi halutaan selvittää, löytyykö kuvauksista yhteisiä elementtejä, joiden avulla vanhemmuuskuvauksia voidaan ryhmitellä. Tavoitteena on myös selvittää, millaisia yhtäläisyyksiä tai eroavuuksia isien ja äitien kuvauksissa on. Tutkimuksessa tarkastellaan lisäksi sitä, millaisia yhteyksiä vanhemmuudenkuvauksilla on aiempaan tutkimuksessa tuotettuun kuvaan vanhemmuudesta ja löytyykö kuvauksista kytköksiä vanhemmuustyyliin.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tämä tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa Paletti-tutkimusta. Paletti-tutkimus toteutettiin Jyväskylän yliopiston perhetutkimuskeskuksen sekä kasvatustieteiden ja psykologian laitosten yhteistyönä. Vanhempien ja lasten näkökulmia kartoittamalla haettiin tietoa pikkulapsiperheiden arjesta ja perheiden toimimisesta eri elämänalueilla. Kiinnostuksen kohteena olivat vanhemmuus ja parisuhde, vanhempien työssäkäynti ja työn ja perheen yhteensovittaminen, vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus sekä kodin ja päivähoidon välinen yhteistyö. Lasten näkökulmasta tutkimuksen ydinalueina olivat lasten hyvinvointi ja osallisuus.

2.1 Aineiston keruu ja tutkittavat

Paletti-tutkimus käynnistyi keväällä 2006 yhteistyöpäiväkotien rekrytoinnilla. Tutkimukseen osallistuneista perheistä osa tavoitettiin syksyn 2006 aikana tutkimukseen lupautuneiden 32 päiväkodin kautta. Päiväkodit tiedottivat perheitä tutkimuksesta ja välittivät heille myös lomakkeet tutkimukseen ilmoittautumista tai siitä kieltäytymistä varten. Kirjalliset taustatiedot ja syyt poisjääntiin saatiin 118 tutkimuksesta kieltäytyneeltä perheeltä. Tutkimusperheistä 20 rekrytoitiin lisäksi Perhetutkimuskeskuksen aiemmin toteuttamaan Famwork -tutkimukseen (Malinen, Härmä, Sevón, & Kinnunen, 2005) osallistuneiden joukosta. Paletti -tutkimukseen osallistumisen edellytyksenä oli se, että perheessä oli vähintään yksi alle kouluikäinen lapsi. Tutkimuksessa mukana olleet perheet palkittiin pienellä lahjalla.

Tutkimusaineisto kerättiin marras-joulukuussa 2006 viidestä Keski-Suomen kunnasta yhteensä 208 perheestä. Perheet saivat itse päättää, mihin kaikkiin tutkimuksen osaluksiin (kyselylomake, kännykkäpäiväkirja, paperipäiväkirja) he osallistuivat. Kyselylomakkeen vanhemmat saivat postitse palautuskuoren kera.

Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin kyselylomakkeella kerättyä aineistoa, joka sisälsi vanhempien vastaukset avokysymykseen ”Kuvaile itseäsi vanhempana?”. Vanhempia ohjeistettiin vastaamaan kysymykseen itsenäisesti. Paletti -tutkimukseen osallistuneista 204 äidistä vanhemmuuttaan kuvasi 188. Isiä tutkimuksessa oli 161 ja heistä 114 kirjoitti itsestään vanhemmuuden kuvauksen. Yhden isän vanhemmuuskuvaukset jätettiin aineistosta pois, koska siinä ei kuvattu vanhemmuutta millään tavoin. Kokonaisuudes-

saan aineisto rakentui siis 301 vanhemman, 188 äidin ja 113 isän, vanhemmuuskuvauksesta.

Tutkittavien taustatiedot on koottu taulukkoon 1. Suurin osa äideistä oli 30–34 -vuotiaita keskimääräisen iän ollessa 34,5 vuotta. Isistä enemmistö sijoittui ikähaarukkaan 35–39 ja heidän keski-ikänsä oli 36,3 vuotta.

TAULUKKO 1. Tutkimukseen osallistuneiden äitien ja isien taustatiedot sekä erot niissä

	Äidit (<i>n</i> = 188)		Isät (<i>n</i> = 113)		Erot (χ^2)
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	
Ikä					<i>ns.</i>
21–29	35	18,6	15	13,3	
30–34	61	32,4	29	25,7	
35–39	58	30,9	39	34,5	
40–56	34	18,1	30	26,5	
Koulutus (<i>n</i> = 299)					<i>ns.</i>
Peruskoulu tai vastaava	3	1,6	3	2,7	
Keskiasteen koulutus	43	23,0	43	38,4	
Opistotutkinto	34	18,2	18	16,1	
Alempi korkeakoulututkinto	30	16,0	15	13,4	
Ylempi korkeakoulututkinto	63	33,7	25	22,3	
Lisensiaatti tai tohtori	14	7,5	8	7,1	
Ammattiasema (<i>n</i> = 261)					<i>ns.</i>
Työntekijä	33	21,4	23	21,5	
Alempi toimihenkilö/johtava alempi toimihenkilö	38	24,7	36	33,6	
Ylempi toimihenkilö/johtava ylempi toimihenkilö	77	50,0	40	37,4	
Yrittäjä/työskentely perheenjäsenen yrityksessä	6	3,9	8	7,5	
Työtilanne					28,22***
Palkansaaja	120	63,8	98	86,7	
Yrittäjä	5	2,7	7	6,2	
Tuntityössä	8	4,3	1	0,9	
Muu	55	29,3	7	6,2	
Perhemuoto					16,30**
Avoliitto, yhteiset lapset	126	67,0	90	79,6	
Avoliitto, yhteiset lapset	20	10,6	9	8,0	
Uusperhe	18	9,6	13	11,5	
Yksinhuoltaja	23	12,2	-	-	
Muu	1	0,5	1	0,9	
Kotona asuvien lasten määrä (<i>n</i> = 300)					<i>ns.</i>
1	50	26,6	22	19,6	
2	89	47,3	56	50,0	
3	39	20,7	27	24,1	
4–6	10	5,3	7	6,2	

*** $p < .001$, ** $p < .01$

Tutkittavat olivat melko korkeasti koulutettuja: äideistä n. 34 % oli ylempi korkeakoulututkinto ja 23 % vähintään keskiasteen koulutus. Isistä suurin osa oli keskiasteen koulutuksen käyneitä, mutta isien joukossa oli myös reilu viidennes ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneita. Tutkimushetkellä suurin osa tutkittavista, äideistä n. 64 % ja isistä n. 87 %, oli palkansaajia. Äidit olivat isiä useammin opiskelijoita ja kotona lasten kanssa. Äideistä kahdeksan oli myös työttömänä tai lomautettuna, isistä ainoastaan yksi. Tutkittavien korkea koulutustaso heijastui ammattiasemaan: Puolet äideistä ja noin 38 % isistä toimi ylempänä tai johtavana ylempänä toimihenkilönä. Neljäsosa äideistä ja kolmasosa isistä oli ammattiasemaltaan alempi tai johtava alempi toimihenkilö.

Tutkittavista suurin osa oli avioliitossa, jossa puolisoilla oli yhteiset lapset. Avoliitossa yhteisten lasten kanssa tai uusperheessä eli noin joka kymmenes vanhempi. Äideistä reilut kymmenesosa oli yksinhuoltajia. Suurimmalla osalla vanhemmista oli kaksi kotona asuvaa lasta. Yksilapsisia perheitä oli aineistossa noin neljäsosa ja kolmen lapsen perheitä hieman vähemmän.

2.2 Tutkimusotoksen edustavuus

Paletti-tutkimusaineiston edustavuuden selvittämiseksi verrattiin tutkittavien taustatietoja tutkimuksesta kieltäytyneiden ($n = 118$) perheiden taustatietoihin sekä Tilastokeskuksen tietoihin. Edustavuusanalyysi on kuvattu yksityiskohtaisemmin toisaalla (Malinen, Rönkä, Lämsä, & Tolvanen, 2009). Tutkimusperheet olivat valikoituneita äidin koulutustason ja lasten lukumäärän suhteen: Tutkimukseen osallistuneet äidit olivat tutkimuksesta kieltäytyneitä äitejä koulutetumpia, mutta isien kohdalla vastaavanlaista eroa ei löydetty. Tutkimusperheet olivat useammin yksilapsisia, kun taas tutkimuksesta poissjääneet olivat useammin neli- tai useampilapsisia perheitä. Useimmat tutkimuksesta kieltäytyneet kertoivatkin poissjäännin syyksi kiireen.

Tutkittavien taustatietoja verrattiin myös Tilastokeskuksen vuoden 2006 kaikkia suomalaisia lapsiperheitä koskeviin perhetilastoihin (Tilastokeskus, 2007). Vertailussa on tältä osin huomioitava se, että Paletissa keskityttiin alle kouluikäisten lasten perheisiin. Tutkimusperheissä oli vähemmän yksinhuoltajaperheitä, enemmän yhteisten lasten kanssa eläviä avio- tai avopareja ja lisäksi tutkimusperheiden lapsiluku oli hieman suurempi verrattuna suomalaisiin lapsiperheisiin keskimäärin. Uusperheiden osuus Paletti-tutkimuksessa oli lähes sama kuin lapsiperheissä yleensä.

Verrattuna Tilastokeskuksen vuoden 2005 koulutustilastoihin (Tilastokeskus, 2006) Paletti-tutkimukseen osallistuneet olivat keskimääräistä väestöä koulutetumpia. Korkeaa koulutustasoa selittänee osaltaan se, että Jyväskylän ja sen lähiseudun väestön koulutus-taso on ollut korkeampaa kuin Suomessa keskimäärin (Malinen ym., 2005). Lisäksi Tilastokeskuksen koulutustilastoihin lasketaan mukaan kaikki 15 vuotta täyttäneet, kun taas tutkimusaineiston vanhemmat olivat iältään 21-56 -vuotiaita. Naisten ja miesten suhteen aineistot olivat samansuuntaisia siten, että naisilla oli miehiä useammin korkea-koulututkinto ja miehillä naisia useammin toisen asteen koulutus.

2.3 Tutkimusmenetelmät ja aineiston analysointi

Tässä tutkimuksessa tutkimusaineistoa tarkasteltiin sekä laadullisella että määrällisellä tutkimusotteella. Litteroitujen vanhemmuuskuvausten analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysiä. Menetelmällä pyritään tuottamaan kuvaus tutkittavasta ilmiöstä aineistoa tiivistämällä kadottamatta kuitenkaan sen sisältämää informaatiota (Tuomi & Sarajärvi, 2009). Tekstimateriaalia luettiin useampaan kertaan kokonaiskuvan saamiseksi siitä, millaisia sisältöjä vanhemmat kuvauksissaan käsittelevät. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan aineistoa analysoitaessa tutkijan ajatteluprosessissa voivat kulkea rinnakkain ja vaihdellen puhtaasti aineistosta lähtevä, sen itsensä tuottaman informaatio ja toisaalta aihepiiristä rakentunut teoreettinen viitekehys ja tutkimustehtävä. Tässä tutkimuksessa aineiston analyysi pohjautui edellä mainitun kaltaiseen nk. abduktiivisen päättelyn (mm. Tuomi & Sarajärvi, 2009; Anttila, 2005) logiikkaan: prosessissa hyödynnettiin sekä induktiivista (yksityisestä yleiseen) että deduktiivista (yleisestä yksityiseen) ajattelutapaa. Aineistomateriaalia luettaessa siitä alkoi hahmottua muutamia usein toistuvia perusteemoja (esimerkiksi vanhemmuuden lämpimyyden ja kontrolloivuuden teemat), joiden jäsentymiseen vaikutti tutkimuskirjallisuuden pohjalta muotoutunut teoreettinen tietämys ja ymmärrys siitä, millaisia elementtejä vanhemmuuteen liitetään. Toisaalta rinnalla huomiota kiinnitettiin avoimesti ja ”teoriavapaasti” siihen käsitteiden kirjoon, jolla isät ja äidit omaa vanhemmuuttaan juuri tässä aineistossa kuvasivat. Tutkittavien kuvaukset olivat pääsääntöisesti varsin tiiviitä ja informatiivisia. Useat vanhemmat kuvasivat vanhemmuuttaan melko toteavaan tyyliin luettelemalla vanhemmuuteensa liittämääns seikkoja yhdellä tai useammalla sanalla:

”Vaativa, mutta hellä, huolehtiva ja mukava” (äiti, 34 v., 1 lapsi).
”Sitoutunut, osallinen ja kannustava” (isä 33 v., 1 lapsi).
*”Oikeudenmukainen, rakastava, aika tiukka/vaativakin,
 ymmärtäväinen”* (isä 43 v., 3 lasta)

Kuvauksista löytyi myös monisanaisempia ja enemmän kertomusta tai tarinaa muistut-
 tavia kuvauksia. Tällaiset kuvaukset olivat tyypillisemmin äitien kertomuksia vanhem-
 muudestaan, kuten seuraavassa esimerkissä 29 -vuotiaan kahden lapsen äidin kuvaus
 omasta vanhemmuudestaan:

*”Olen itseäni kohtaan kriittinen ja vaativa. Taidan vaatia myös lapsilta,
 välillä ainakin, vähän liikaakin. Olen mielestäni kuitenkin myös rakastava,
 huolehtiva, tasapuolinen vanhempi. Väsyneenä olen äreä ja hermostun
 herkästi. Haluan pitää lasteni kanssa läheiset välit jatkuvasti huolehtimal-
 la myös riittävästä läheisyydestä ja puhumisesta ja kuuntelemisesta. Välil-
 lä tiukka ja melko johdonmukainen aina.”*

Kuvausten analysointiprosessissa käytettiin apuna mm. Milesin ja Hubermannin (1994)
 kuvaamaa kolmivaiheista sisällönanalyysimallia, jossa aineisto pelkistetään, luokitel-
 laan ja koostetaan kokoaviksi teemoiksi tai käsitteiksi. Vanhempien kuvaukset koodat-
 tiin juoksevilla numeroinnilla. Koodinumeron yhteyteen kirjattiin myös vastaajan suku-
 puoli, ikä ja lasten lukumäärä. Numeron avulla kunkin vanhemman yksittäiseen kerto-
 mukseen pystyttiin tarvittaessa palaamaan missä tahansa analysointiprosessin vaiheessa.
 Prosessin seuraavassa vaiheessa vanhemmuutta kuvaavat yksittäiset käsitteelliset ilmai-
 sut irrotettiin vanhemman kirjoittamasta kokonaiskuvauksesta ja kirjattiin erilliselle
 paperille koodinumeroa mukana kuljettaen. Tämän jälkeen käsitteitä vertailtiin toisiinsa,
 samansisältöiset ilmaisut ryhmiteltiin luokiksi ja nimettiin sisältöä kuvaavalla yläkäsit-
 teellä. Toisiaan lähellä olevia ilmaisuja olisi voitu joiltain osin niputtaa tiiviimminkin
 yhteen, kuten esimerkiksi vanhempien kuvauksia itsestään jämäkkänä, ankarana, kuria
 pitävänä, rankaisevana ja toruvana vanhempana. Väljemmällä luokittelulla haluttiin
 kuitenkin tehdä enemmän näkyväksi juuri vanhempien käyttämiä käsitteitä. Näin aineis-
 tosta muodostui käsiteryhmiä, jotka tässä tutkimuksessa nimettiin vanhemmuutta ku-
 vaaviksi alateemoiksi. Tällä tavalla analysoituna yksittäisen vanhemman kuvauksessa
 saattoi olla siis useampaan alateemaan liittyviä sisältöjä. Syntyneitä teemoitusta tarkas-
 teltiin kriittisesti hakien sisällöistä teemoja yhdistäviä ja erottavia näkökulmia. Tältä
 pohjalta päädyttiin alateemoja kokoaviin, vanhemmuutta kuvaaviin pääteemoihin; läm-
 pimyyden, vanhemmuuden rajallisuuden, kontrolloivuuden, vanhemmuuden arvottami-

sen, oman persoonallisuuden kuvaamisen, kasvatusotteen ja kasvatuksen periaatteiden teemoihin. Tuloksia esitettäessä oman persoonallisuuden ja vanhemmuuden arvottamisen kuvaukset yhdistettiin yhdeksi teemaksi samoin kuin kasvatusotteesta tai kasvatuksen periaatteista kertovat kuvaukset. Kokonaisuudessaan aineiston analyysin tuloksena muodostui siis viisi vanhemmuutta kuvaavaa pääteemaa. Taulukossa 2 on esitetty esimerkki analyysin etenemisestä vanhemman yksittäisistä ilmaisuista kohti laajempia vanhemmuutta kuvaavia teemoja. Liitteessä 1 näkyvät koosteena aineistosta esiin nostetut alateemat ja niistä muodostetut pääteemat. Tarkempi sisällönkuvaus vanhemmuuden pää- ja alateemoista käydään läpi tutkimustulosten yhteydessä.

Vanhemmuuden kuvauksista ei kyetty niiden sisältöä analysoimalla tekemään nk. puhdasta tyyppianalyysiä (esim. Eneroth, 1987); hahmottamaan selkeitä toisistaan erottuvia ja toisensa poissulkevia ryhmiä, johon koko aineiston kuvaukset olisi voitu sijoittaa. Sen sijaan jonkinlaisia tyypillisiä tapoja kuvata vanhemmuutta kyettiin vanhempien kuvauksista hahmottamaan. Jokaisen vanhemman kuvausta lähdettiin tarkastelemaan jälleen kokonaisuutena ja sitä verrattiin samanaikaisesti jo aiemmin syntyneisiin vanhemmuuskuvausten pääteemoihin. Tällä tavalla pystyttiin havaitsemaan painopiste-eroja sen suhteen, missä määrin ja miten yhdistellen vanhemmat toivat kuvauksissaan esille erityisesti eniten mainittuja lämpimyyden, kontrolloivuuden ja vanhemmuuden rajallisuuden ulottuvuuksia; nostivatko vanhemmat esiin esimerkiksi ainoastaan lämpimyyttä tai kontrolloivuutta vai näiden yhdistelmiä. Tätä analysointitapaa hyödyntäen aineistosta kyettiin erittelemään seitsemän tyypillistä tapaa kuvata vanhemmuutta, jotka on nimetty ja kuvattu tarkemmin tulososiossa.

Aineiston analysointia täydennettiin kvantitatiivisella tutkimusotteella. Tutkimusaineiston ollessa suuri on perusteltua käyttää laadullisten tutkimusmenetelmien rinnalla tilastollisia menetelmiä (Anttila, 2005; Holopainen & Pulkkinen, 2008). Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin SPSS-ohjelmaa. Pääteemat koodattiin dikotomisesti (1 = on mainittu, 0 = ei ole mainittu) määrälliseen muotoon. Aineistosta tarkasteltiin sekä pääettä alateemojen prosentuaalisia osuuksia. Taustamuuttujien ja pääteemojen välisiä yhteyksiä tarkasteltiin ristiintaulukointien avulla ja χ^2 -testiä käytettiin erojen merkitsevyyden arvioimiseksi. Tuloksia on myös havainnollistettu jonkin verran graafisesti pylväsdiagrammien avulla, jotka tehtiin Excelin ohjattua kaavion luomistoimintoa käyttäen.

TAULUKKO 2. Esimerkki analyysin etenemisestä kuvausten perusilmaisuista kohti pääteemoja

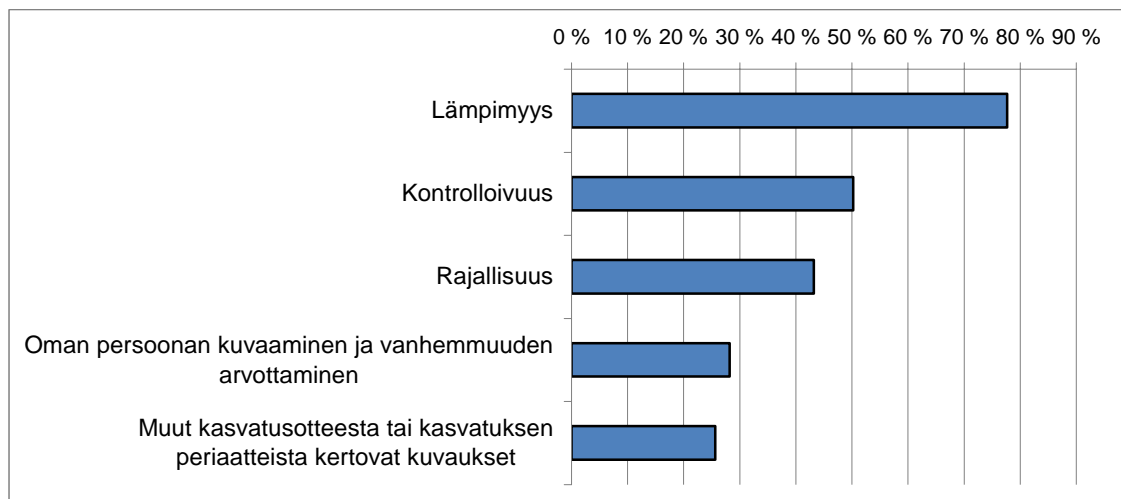
Esimerkkejä vanhempien käyttämistä perusilmaisuista	Alateema	Pääteema		
"...luja tarvittaessa..."	Jämäkkä	Kontrolloivuus vanhemmuuskuvauksissa		
"...joissain asioissa vankkumaton..."				
"...jämäkkä..."				
"...jämerä..."				
"...topakka..."				
"...jämpäsi kasvattaja..."				
"...pyrin viemään hyvät ja pahatkin asiat loppuun asti..."				
"...peräksiantamaton..."				
"...ei tarkoittaa ei..."				
"...pidän kiinni säännöistä ym. (nukkumaanmenoajat) ..."			Rajoja, sääntöjä asettava ja/tai vaativa, tiukka	Kontrolloivuus vanhemmuuskuvauksissa
"...selkeät rajat asettava..."				
"...viimeisten rajojen asettaja..."				
"...rajoja sopivasti. Yhteiset pelisäännöt on ok..."				
"...meillä on aika tiukat rajat..."				
"...olen vaativa vanhempi..."				
"...joskin vaadin lapsiltani hyvää käytöstä ja ilmoitan selkeästi puheellani kuka orkesteria johtaa..."				
"...joskus melko jyrkkä ja tiukka..."				
"...olen sääntöjen suhteen tiukka..."				
"...rakastava..."	Rakastava ja hellä	Lämpimyyden vanhemmuuskuvauksissa		
"...rakkautta...meillä sanotaan reilusti "Rakastan sinua"..."				
"...olen lämmin..."				
"...arvostan läheisyyttä lasteni kanssa..."				
"...lempeä..."				
"...osaan myös pitää lasta hyvänä..."				
"...pidän lapsia paljon sylissä..."				
"...kannustava..."			Lasta kannustava ja ohjaava	Lämpimyyden vanhemmuuskuvauksissa
"...muistan myös kehua ja kiittää..."				
"...rohkaisen lasta myös tunteiden näyttämiseen..."				
"...haluan vahvistaa lapsen itsetuntoa ja omatoimisuutta..."				
"...pyrkinyt mahdollistamaan erilaisia harrastusmuotoja, mitä haluaa harrastaa? Ja ruokkia harrastamaan, oma valinta				
"...opetan erilaisia taitoja ja tapoja..."				

VANHEMMUUDEN ULOTTUVUUDET

3 TULOKSET

3.1 Vanhempien kuvaukset omasta vanhemmuudestaan

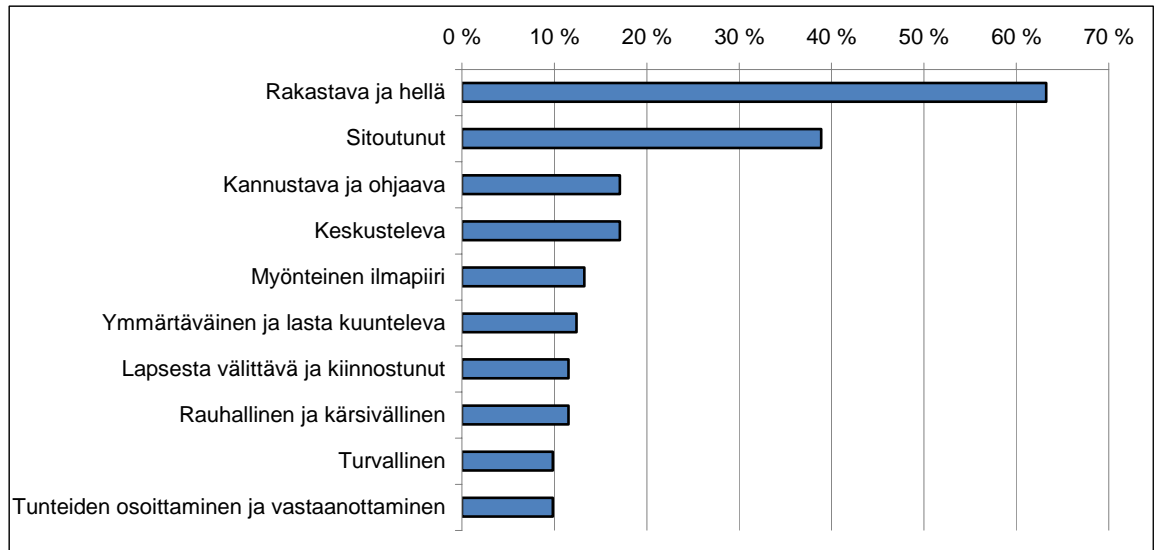
Tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena oli selvittää, millaisia käsitteitä vanhemmat käyttävät ja mistä vanhemmat kirjoittavat kuvaillessaan vanhemmuuttaan. Kuvauksista hahmottui viisi pääteemaa, jotka analysoidaan tarkemmin seuraavissa kappaleissa. Kuviossa 1 näkyy, minkä verran kutakin nimettyä teemaa aineiston 301 vanhempaa toivat kertomuksissaan esille. Yksi vanhempi saattoi kuvata vanhemmuuttaan useiden pääteemojen avulla ja tarkentaa kuvaustaan useiden alateemojen kautta. Jäljempänä tutkimustuloksia esiteltäessä sulkuihin merkityt luvut prosentimerkintöjen rinnalla tarkoittavat kuvausten tai vanhempien lukumääriä. Tuloksia läpikäydessä vanhempien kirjoittamista kuvauksista käytetään synonyymeinä nimityksiä kuvaus, kertomus tai kirjoitus. Tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden tunnettavuuden välttämiseksi esimerkkisitaattien yhteydessä mainitaan ainoastaan vanhemman ikä, lasten määrä ja se, onko kyseessä äiti vai isä.

KUVIO 1. Vanhemmuutta kuvaavat pääteemat

3.1.1 Vanhemmuuden lämpimyyttä esiin nostavat kuvaukset

Yleisin teema, jonka avulla vanhemmat kuvasivat vanhemmuuttaan, oli lämpimyyttä. Aineiston vanhemmista kolme neljästä (234) toi esille vanhemmuuttaan tällä tavoin. Kuviossa 2 näkyy se, millaisista ulottuvuuksista lämpimyyden teema rakentui ja vanhempien prosentuaalinen osuus kussakin alateemassa.

KUVIO 2. Lämpimyden kuvaukset ja vanhempien prosentuaaliset osuudet niissä

Kolme viidestä vanhemmasta (148) kuvasi vanhemmuuden lämpimyyttä *rakkauden ja hellyyden* ulottuvuudella; tätä tuotiin esille 180 kuvauksessa ja näistä isien kuvauksia oli vajaa neljäsosa (43). Reilussa puolessa kuvauksista vanhempi ilmaisi olevansa rakastava vanhempi. Muutamit äidit kirjoittivat osittavansa rakkautta lapselle mm. kertomalla siitä hänelle tai osoittamalla sen muuten, esim. halaamalla tai sylissä pitämällä. Hellyydestä ja lempeydestä lasta kohtaan kerrottiin noin 31 % (56) ja lämpimyydestä ja läheisyydestä noin 13 % (24) kirjoituksista.

Vanhemmuuteen *sitoutuneisuudeksi* luokiteltiin maininnat huolenpidosta, ajan antamisesta sekä luotettavuudesta ja vastuullisuudesta. Tällä tavalla vanhemmuudestaan kertoi noin kaksi viidestä (91) lämpimyyttä esiin nostaneista vanhemmista 101 kuvauksessa. Hieman yli puolet (57) kuvauksesta oli äitien. Huolta pitävän vanhemman kuvauksia löytyi noin 32 % (33). Muutama äiti kirjoitti tarkoittavansa huolenpidolla perustarpeista tai perusturvasta huolehtimista, kuten esimerkiksi äiti (32 v., 1 lapsi) kertoessaan olevansa *”perusasioista, kuten puhtaus ja ruoka, huolta pitävä”*. Ajan antamista kuvattiin kahdessa viidestä (42) sitoutuneisuudeksi luokitelluista kirjoituksista. Vanhemmat kuvasivat ajan antamista yhdessä tekemisenä (harrastaminen, leikkiminen ja touhuaminen, arkiaskareiden tekeminen), sekä läsnä ja osallisena olemisena lapsen elämässä, kuten seuraavista kuvauksista käy ilmi: *”Vietän mahdollisimman paljon aikaa tekemällä yhteisiä asioita esim. leikki, siivoaminen ym. harrastusten/tekemisten kautta”*

(isä 38 v., 3 lasta). ”*Olen paljon läsnä, haluan ottaa lapset mukaan moniin juttuihin, ts. en edes nauti kovin paljon ”omasta ajasta”, jos lapset eivät häirä mukana*” (äiti 38 v., 2 lasta). Luotettavuutta ja vastuullisuutta vanhempana toi esille 26 vanhempaa ja heistä isiä oli noin kolme viidestä (15). Nämä isät kuvasivat pääsääntöisesti sitoutumistaan nimenomaan käsitteillä vastuullisuus ja luotettavuus. Lisäksi vanhemmat kuvasivat itseään mm. tunnollisina, lapsen edun ja puolen pitäjinä sekä lapselle omistautuvina vanhempina.

Lähes viideosa lämpimistä vanhemmista (40), joista isiä oli kuusi, kuvasi 46 kirjoituksessaan *kannustavansa ja ohjaavansa* lastaan. Noin kolmasosassa kuvauksista (15) vanhemmat mainitsivat ainoastaan olevansa tai pyrkivänsä olemaan kannustava tai ohjaava. Yhtä monessa kuvauksessa kerrottiin lapsen kehumisesta, kiittämisestä, myönteisen palautteen antamisesta tai rohkaisemisesta. Yhden isän vanhemmuuskuvauksessa kerrottiin lapsen kannustamisesta tarkemmin: ”*Kiittää, kun lapsi on ollut kiltti ja auttanut kotitöissä. Olla iloinen lapsen kanssa, jos esikoulussa päiväkodissa jumppakerho on mennyt tosi hienosti*” (isä 44 v.). Muutama vanhempi tarkensi rohkaisevansa lasta tunteiden ilmaisemiseen ja tunnistamiseen, kuten seuraavan äidin kuvauksesta käy ilmi:

”*Yritän auttaa lasta myös tunnistamaan tunteitaan ja kestämään ikäviäkin tunteita*” (äiti 36 v., 2 lasta). Lasta myös ohjattiin omatoimisuuteen, häneen luotettiin ja hänelle annettiin tilaa ja vapautta tutkia ja kokeilla asioita. Lisäksi muutama vanhempi kertoi ohjaavansa lasta harrastusmahdollisuuksissa, taitojen ja tapojen omaksumisessa ja moraalisisissa pohdinnoissa. Näin esimerkiksi yksi äideistä kuvasi vanhemmuuttaan: ”*Neuvon ja ohjaan erilaisissa tilanteissa. Tarjoan lapsille harrastusmahdollisuuksia*” (äiti 30 v., 2 lasta).

Lapsen kanssa *keskustelemista* toi erikseen esille myös lähes viidesosa (40) vanhemmista 45 kuvauksessaan. He olivat pääsääntöisesti äitejä. Keskustelemisen ja neuvottelemisen sisällöistä nostettiin esille rajat, säännöt ja tekojen seuraukset, kuten seuraavan äidin kuvauksesta käy ilmi: *Mietitään monasti sitä, miksi ei kannata tai ei olisi kannattanut toimia niin rumasti toista kohtaan*” (äiti 34 v., 5 lasta). Lapselle myös selitettiin aikuisen omaa toimintaa, miltä jokin tuntuu ja miksi jotkut asiat tehdään tiettyllä tavalla. Osa vanhemmista kuvasi olevansa myös perusteleva ja jotkut vanhemmista toivat tässä yhteydessä esille rajojen tarpeellisuuden perustelun, kuten seuraavassa esimerkissä: ”*Pyrin perustelevaan kiellot ja käskyt*” (äiti 36 v., 2 lasta).

Myönteistä ilmapiiriä luonnehtivaksi vanhemmuuden ulottuvuudeksi luokiteltiin vanhempien kuvaukset itsestään mm. leikkisänä, hauskana, mukavana, rentona, huumo-

rintajuusena, avoimena, helposti lähestyttävänä, rakentavana ja vuorovaikutuksen hyvänä pitävänä. Tällaisia seikkoja nosti esiin n. 13 % lämpimyyttä kuvaavista vanhemmista (31) ja heistä isiä oli lähes kolmasosa (10).

Ymmärtäväisyyttä ja / tai lapsen kuuntelemista tuotiin esille 30 kuvauksessa. Viisi isää ja 24 äitiä kuvasi itseään vanhempana tällä tavoin. Muutamissa äitien kuvauksissa kerrottiin lisäksi, että kuuntelemisen avulla asetuttiin lapsen asemaan, arvostettiin hänen mielipiteitään tai pidettiin välit läheisinä lapseen. Myös rakkauden välittäminen oli mahdollista kuuntelemisen kautta, kuten eräässä kuvauksessa tuotiin esille: ”*Pyrin myös osoittamaan rakkauttani kuuntelemalla, mitä lapsella on asiaan sanottavaa*” (äiti 33 v., 2 lasta).

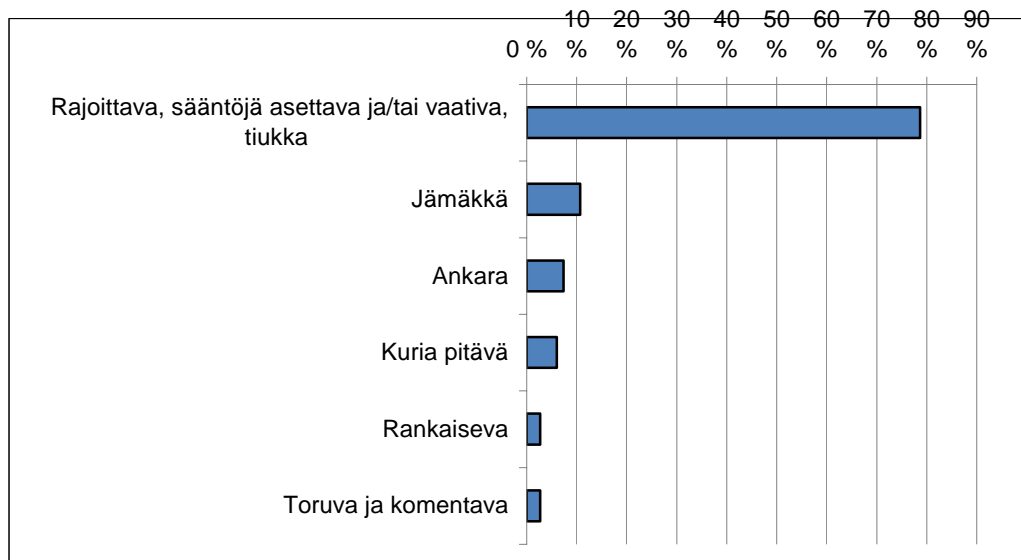
Lapsesta välittämisen ja kiinnostuneisuuden nosti esille noin joka kymmenes (27) vanhempi ja heistä viisi oli isiä. Vanhemmat kirjoittivat mm. lapsesta pitämisestä ja nauttimisesta, kiinnostuneisuudesta ja hyväksymisestä, kuten seuraavissa esimerkeissä isä ja äiti tuovat esille: ”*Maailman tärkein ihminen minulle*” (isä 31 v., 1 lapsi). ”*Osaan olla aidosti kiinnostunut lapsistani*” (äiti 36 v., 3 lasta). Viisi vanhempaa toi esille lisäksi lapsen huomioimisen yksilönä, jolloin esiin nostettiin lapsen ikätason ja kehityksellisten tarpeiden huomiointi tai lapsen persoonallisuus.

Lämpimyyden teemaa kuvasi *rauhallisen ja kärsivällisen* asennoitumisen kautta myös noin kymmenesosa (27) ja *turvallisuutta* hivenen harvempi (23) vanhemmista. Turvallisuutta kuvattiin myös kirjoittamalla mm. suojelevuudesta, ennustettavuudesta ja säännöllisestä elämästä.

Vanhemmista 23 toi kuvailuissaan esille *tunteiden osoittamisen ja vastaanottamisen* ja heistä kolme oli isiä. Kirjoituksissaan vanhemmat kertoivat monenlaisten tunteiden näyttämisestä, niiden jakamisesta, anteeksi pyytämisestä, lohduttamisesta ja empatiasta. Yksi äideistä kuvasi tätä puolta vanhemmuudessaan seuraavasti: ”*Halailemme paljon ja tunteita pitää näyttää, myös surua ja paha mieltä*” (äiti 31 v., 1 lapsi).

3.1.2 Vanhemmuuden kontrolloivaa puolta esiin nostavat kuvaukset

Puolet aineiston vanhemmista kertoi kuvauksissaan lapsen kontrolloinnista. Kontrolloivuutta kuvaavat ulottuvuudet prosenttiosuuksineen käyvät ilmi kuviosta 3.

KUVIO 3. Kontrolloivuuden kuvaukset ja vanhempien prosentuaaliset osuudet niissä

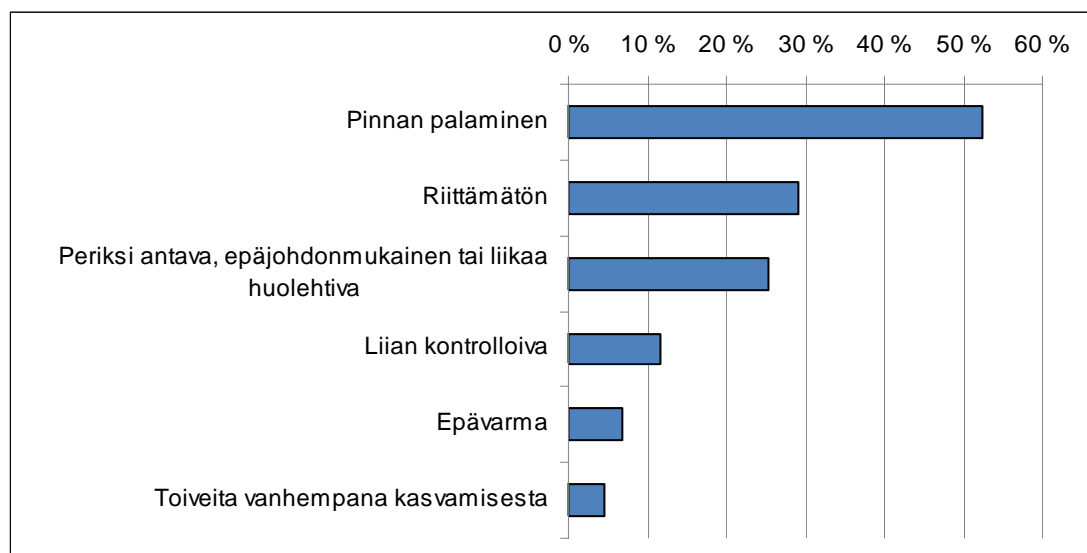
Noin neljä viidestä vanhemmasta (118) kuvasi asettavansa lapselle *rajoja ja sääntöjä ja/tai olevansa vaativa, tiukka*. Tällaisia kuvauksia oli kokonaisuudessaan 139, ja niistä äitien kuvauksia neljä viidestä. Reilussa viidesosassa kuvauksista (31) tarkennettiin vaativuuden tai tiukkuuden tarkoittavan sovitusta asioista kiinni pitämistä tai hyvän käytöksen, kuten kielenkäytön, tapojen ja aikuisen kunnioituksen vaatimista. Vanhemmat kuvasivat tätä esimerkiksi seuraavasti: ”*Tiukka tietyissä asioissa: käyttäytyminen*” (äiti 32 v., 2 lasta). ”*..äiti, joka ei kuitenkaan hyväksy silmille hyppimistä omalla, eikä muidenkaan kohdalla*” (äiti 22v. , 1 lapsi). ”*Tiukat nukkumaanmenoajat, hyvää käytöstä yritän vaalia*” (isä 34 v., 5 lasta). Muutama vanhemmista kirjoitti asettavansa rajoja johdonmukaisesti, oikeudenmukaisesti, selkeästi, turvallisuutta silmällä pitäen tai vaatimuksiaan perustellen. Lisäksi muutama yksittäinen vanhempi nosti esille joustavuuden ja järjen käytön rajoittamisessa ja yksi vanhemmista perusteli tiukkuuttaan viitaten lapsen persoonallisuuteen ja siitä nousevaan tarpeeseen olla tiukkana.

Joka kymmenes (16) vanhemmista nimesi itsensä *jämäkäksi* vanhemmaksi kuvaten edellä mainitun lisäksi itseään mm. termeillä jämerä jämpä, luja, vankkumaton, topakka. *Ankaraksi* kuvasi itsensä yksitoista vanhempaa. Kaksi vanhemmista kuvasi ankaruuttaan nimenomaan kasvatusvastuuseen tai kasvatusmetodeihin liittyvissä asioissa, kaksi puolestaan sääntöjen noudattamisen suhteen. Eräs vanhempi käytti itsestään käsitettä autoritaarinen ankarauden ja tiukkuuden näkökulmasta, mutta samassa yhteydessä hän nosti myös esille lastaan kohtaan tuntemaan hellyyden ja rakastavuuden. *Kuria* pitäväksi vanhemmaksi kuvasi itsensä yhdeksän vanhempaa ja *rankaisemisesta* tarvittaessa

tai huonon käytöksen seurauksena toi esiin neljä vanhempaa. Eräs äiti kuvasi asian seuraavasti: ”*Annan myös kotiarestia tarpeen tullen*” (äiti 37 v., 4 lasta). *Torumisesta ja komentamisesta* kirjoitti myös neljä vanhempaa. Erityisesti tiukkuutta, ankaruutta ja kuria esiin tuodessaan useat vanhemmat ”pehmensivät” sanomaansa liittämällä sanojen eteen ilmaisun ”melko, aika, kohtalaisen, välillä, tarvittaessa, sopivan, joskus”.

3.1.3 Vanhemmuuden rajallisuuden esiin nostavat vanhemmuuden kuvaukset

Koko aineiston vanhemmista noin kaksi viidestä (130) toi esille vanhemmuuden kuvauksissaan myös omaa rajallisuuttaan ja / tai kasvun haasteitaan vanhempana. Näistä vanhemmista äitien osuus oli 70 % (91). Kuviossa 4 näkyy koosteena tähän teemaan sisällytetyt kuvaukset.

KUVIO 4. Rajallisuuden kuvaukset ja vanhempien prosentuaaliset osuudet niissä

Eniten vanhempien vastauksissa (68) tuli esiin välillä tai toisinaan tapahtuva *pinnan palaminen*. Tätä puolta esiin nostaneista äiteistä oli noin neljä viidestä. Vanhemmat kuvasivat pinnan palamista mm. huutamisena ja tiuskimisena, suuttumisena, kärsimättömyytenä, hermostumisena ja lyhytpinnaisuutena, sekä ärsyyntymisenä ja räjähtelemisenä. Vanhemmista 19 toi esille myös joitain syitä pinnan palamiseen. Näitä olivat väsymys (9), lapsen tottelemattomuus (5), kiire ja stressi (2), työasiat (1), nykyinen elämäntilanne (1) ja se, ettei osaa itsekään käyttäytyä haluamallaan tavalla (1). Vanhemmista kahdeksan kuvasi myös tuntevansa pinnan palamisesta huonoa omaa tuntoa tai pyytävänsä ti-

lannetta anteeksi jälkeinpäin. Vanhemmat kertoivat pinnan palamisestaan esimerkiksi seuraavasti: *”Rauhallinen, omistautuva, väsyneenä kärsimätön”* (isä 42 v., 1 lapsi). *”Johdonmukaisempikin voisi varmasti olla, välillä tiukka kuri ja tarkat säännöt, mutta paljon välittämistä ja tunteiden näyttämistä. Välillä huudan ihan aiheetta lapsille, kun olen johonkin muuhun asiaan kiukustunut esim. väsynyt ”* (äiti 31 v., 2 lasta). *”Melko lempeä, keskusteleva, kuunteleva. Toisinaan jämpä, joskus liian lempeä. Joskus liian äkkipikainen, esim. hermostun /huudan, jos ei suostu pukemaan itse tai edes auttamaan pukemisessa tai ei tule ulkoa sisälle tms. ”* (äiti 31 v., 1 lapsi). *”Annan paljon arvoa fyysiselle läheisyydelle ja lohduttamiselle sekä hyvälle lapselle tärkeille keskusteluille ja leikeille. Välillä tosin kiireessä rähjään ja pauhaan, josta yritän pyytää jälkikäteen anteeksi”* (isä 43 v., 2 lasta).

Riittämättömyyttä kuvasi noin 28 % (38) vanhemmista ja heistä isiä oli kaksi viidestä. Riittämättömyyden tuntemuksiksi tulkittiin aineiston ajan puutteesta, poissaolevuudesta ja väsymyksestä kertovat kirjoitukset. Ajan vähyyden toi esille yksitoista vanhempaa ja kaksi heistä koki tästä myös syyllisyyttä. Vanhemmat kertoivat asiasta esimerkiksi seuraavilla tavoilla: *”Yhteinen puuhastelu lapsen kanssa jää usein turhan vähäiseksi”* (isä 37 v., 4 lasta). *”Aikaa lapsen kanssa leikkimiseen jää liian vähän ja tunnen siitä usein syyllisyyttä”* (äiti 37 v., 2 lasta). Poissaolevuutta ja pääsääntöisesti henkistä poissaolevuutta, omista ajatuksistaan olemista, toi esille yhdeksän vanhempaa. Syyksi tähän yksi vanhemmista toi esille työn ja toinen väsymyksen. Väsymystä tai voimattomuutta toi esille kahdeksan vanhempaa. Kaksi vanhemmista kertoi tarkemmin väsymisestään: *”Pidän paljon lapsistani ja vanhemmuus on yksi hienoimmista asioista elämässäni. Arki on toisaalta haastavaa ja uuvuttavaa”* (isä 42 v., 2 lasta). *”Olen usein liian väsynyt harrastamaan monimutkaisia asioita, yleensä tehdään lapsen kanssa ”tavallisia juttuja”* (äiti 37 v., 2 lasta). Yksi vanhemmista kertoi väsymisen ilmenevän jaksamattomuutena olla kannustava. Kaksi vanhempaa kytki riittämättömyyden tuntemuksia useamman lapsen huomioimiseen ja kolme ei eritellyt asiaa tarkemmin. Kaksi vanhempaa toi esille myös liiallista reflektoituuttaan ja syyllisyydentuntoisuuttaan, vaikeutta olla samalla sekä äidin että isän roolissa tai haasteellisuutta kasvaa samaan aikaan sekä vanhempana että ihmisenä. Riittämättömyyden tuntemuksiksi tulkittiin myös kahden vanhemman kokemukset vaikeudestaan leikkiä tai olla leikkisiä ja yhden vanhemman vaikeus asettua lapsen ajatusmaailman tasolle.

Periksiantavuutta, epäjohdonmukaisuutta tai liikaa huolehtivuutta toi esiin joka neljäs rajallisuuttaan esiin nostanut (33) ja heistä isiä oli neljä. Vanhemmat kirjoittivat mm.

olevansa välillä liian lepsuja, hemmottelevia, kehuja, joskus helposti periksi antavia ja periaatteistaan lipsuvia. Yksi isä kuvasi tätä olemalla ”välillä tiukka, mutta antaa periksi joskus liian helposti” (isä 35 v., 2 lasta). Kolme vanhempaa toi esille tässä yhteydessä väsymyksen syyksi lipsumisiin, kuten esimerkin äiti: ”Väsyneenä sovitut asiat eivät aina pidä eli annan lapselle periksi” (äiti 39 v., 3 lasta). Vanhempi saattoi myös kirjoittaa lähtevänsä välillä riitoihin mukaan lapsen kiukutellessa tai muutoin epäonnistuvansa hyvissä pyrkimyksissään. Muutama vanhempi toi esille myös liikaa murehtimista, huolestumista tai ylihuolehtimista sekä liiallista asioiden selittelyä lapselleen.

Vanhemmista 15 kuvasi kirjoituksessaan olevansa tai pohti ehkä olevansa *liikaa kontrolloiva*. Näistä äitien kuvauksia oli yksitoista. Vanhemmat kertoivat olevansa liian vaativia, tiukkoja ja tarkkoja tai antavansa lapselleen liian helposti negatiivista palautetta. He kuvasivat asiaa mm. seuraavilla tavoilla: ”Taidan vaatia myös lapsilta, välillä ainakin, vähän liikaakin” (äiti 29 v., 2 lasta). ”Reilu, tasapuolinen, jäpti, turhan tiukka, voisin olla hellempikin” (isä 35 v., 3 lasta). ”Olen kuitenkin liian helposti myös turhaan negatiiviseen palautteeseen taipuvainen, tosin huomaan sen itse & pyrin välttämään.” (äiti 36v., 2 lasta). Lapselta saatettiin myös odottaa liian aikuismaista käyttäytymistä. Kolme vanhemmista toi esille toiveensa olla hellempi lastaan kohtaan.

Yhdeksän vanhempaa, joista yksi oli isä, toi esille selkeämmin *epävarmuutensa* vanhempana. Osa kuvasi sitä ajoittaisena tai välillä esiin tulevana epävarmuutena tai ”hukassa olemisena”. Epävarmuutta saatettiin kokea mm. lapsen tarpeisiin vastaamisessa, sääntöjen noudattamisen valvonnassa tai yleensäkin siinä, onko lapsen suhteen liian vaativa tai hellä. Eräs äideistä kuvasi vanhemmuuttaan tällä tavoin: ”Välillä olen ”hukassa”: en tiedä, miten parhaiten saisi esim. ruokailutilanteet sujumaan” (äiti 34 v., 2 lasta).

Vanhemmista kuusi, joista äitejä oli kaksi, toi vielä esille *toiveita vanhempana kasvamisesta*. Kirjoituksissa korostettiin sitä, että vanhemmuudesta on vielä paljon opittavaa, kuten seuraavan isän kirjoituksesta käy ilmi: ”Tunnen olevani kuitenkin vielä ”noviisi” vanhempana, sillä tämähän on jatkuvaa kasvamista” (isä 36 v., 1 lapsi). Lisäksi yksi vanhempi toivoi kasvavansa hyvään vanhemmuuteen ja toinen kehittyvänsä kärsivällisyydessä.

3.1.4 Vanhemmuus oman persoonallisuuden ja vanhemmuuden arvottamisen kautta kuvattuna

Noin 15 % (44) aineiston vanhemmista kuvasi vanhemmuuttaan omien persoonallisten ominaisuuksiensa kautta ja henkistä kehittymistään vanhempana. Koko aineiston vanhemmista noin 8 % (24) kuvasi itseään *luonteenpiirteiksi luonnehdittavilla ominaisuuksilla*; vanhempi saattoi kirjoittaa olevansa mm. herkkä, temperamenttinen, äänekäs, itsekäs, ärsyttävä, höpöttävä, idearikas, mielenkiintoinen, sosiaalinen, järkevä, ajatteleva, tasainen, äidillinen. Muutama vanhempi (12) kuvasi itseään lisäksi *itseensä luottavana, toiveikkaana ja / tai omasta vanhemmuudestaan onnellisena vanhempana*. Osa vanhemmista (10) kuvasi *vanhempana kehittymistään kokemuksen myötä*. Kokemusta olivat tuoneet mm. useammat lapset, pohdinta ja jotkut mainitsivat myös iän tuoneen lisää kasvatusvarmuutta. Kolme vanhempaa toi esille sosiaalisen verkoston tukea vanhempana kasvulle. Eräs äideistä kuvasi kehittymistään seuraavasti: *”Iän ja kokemuksen myötä on tullut kasvatusvarmuutta. Jaan mielipiteeni mielellään muiden kanssa (päiväkodin henkilökunta, ystävät, muiden lasten vanhemmat), mikä auttaa/vahvistaa omia näkemyksiä”* (äiti 37 v., 2 lasta).

Aineistosta noin joka seitsemännen vanhemman kuvaus (41) piti sisällään myös oman vanhemmuuden arvottamista hyväksi tai normaaliksi, tavanomaiseksi vanhemmuudeksi. Noin 5 % (12) kaikista vanhemmista kuvasi vanhemmuuttaan ainoastaan tällä tavalla. *Ok -vanhemmaksi, hyväksi, riittävän hyväksi tai onnistuneeksi* luonnehti itseään noin 7 % (26) aineiston kaikista vanhemmista ja n. 5 % (16) toi esiin vanhemmuuttaan *tavallisena tai normaalina*. Tällaisten mainintojen yhteydessä osa vanhemmista oli kirjoittanut rajojen ja rakkauden tärkeydestä, osa painotti hellyyden ja rakastamisen merkitystä ja jotkut myös sitä, että hyvään vanhemmuuteen liittyy vanhemman epätäydellisyyttäkin. Eräs äiti kuvasi hyvää äitiyyttään seuraavasti: *”Rakkautta ja rajoja sopivasti. Yhteiset pelisäännöt on ok. Mielestäni olen hyvä äiti”* (äiti 28 v., 2 lasta). Jokin vanhempi (4) kuvasi lisäksi vanhemmuuttaan *ongelmattomana, luontevana tai ei-stressaavana asiana*.

3.1.5 Muut kasvatusotteesta tai kasvatuksen periaatteista kertovat kuvaukset

Vanhemmista noin neljäsosa (77) toi esille vanhemmuutta kuvatessaan edellä mainittujen teemojen lisäksi myös seikkoja, jotka luokiteltiin kasvatusotteesta tai kasvatuksen

periaatteista kertoviksi. *Oikeudenmukaisuutta* ja / tai *johdonmukaisuutta* tuotiin esille suunnilleen saman verran, kokonaisuudessaan n. 13 % (40) kaikista aineiston vanhemmista nosti ne esiin. Johdonmukaisuuden yhteydessä puolet vanhemmista toi esiin nimenomaan pyrkimyksensä tai yrityksensä olla johdonmukainen. *Demokraattisuutta* ja *tasapuolisuutta* toi esille 9 vanhempaa, ja *reiluutta* 13 vanhempaa. Viisi vanhempaa kuvasi vanhemmuuttaan kertomalla olevansa *selkeä* ja / tai *määrätietoinen*. Kasvatusotteiksi tässä nimettyjä kuvauksia vanhemmat eivät juurikaan kytkeneet mihinkään asiayhteyteen, vaan ne nostettiin esiin toteavaan tyyliin.

Kasvatuksen arvostuksia tai kasvatuseriaatteita oli havaittavissa muutamissa (18) vanhempien kuvauksista ja heistä suurin osa oli äitejä. Osa vanhemmista kirjoitti lähinnä *arvostavansa hyvää käytöstä* ja *haluavansa kasvattaa lapsensa hyväksi, vastuuntuntoisiksi aikuisiksi*. Näihin kuvauksiin rakentui sisään aikuisen rooli lapsen toiminnan valvojana. Vanhemmat toivat esille esimerkiksi seuraavaa: *”Olen tiukka ja jämpä kasvattaja, jolla on vahvat periaatteet. Toteutan rajoja ja rakkautta -periaatetta”* (äiti 30v., 2 lasta). *”Pidän tärkeänä lasten hyvää käytöstä”* (isä 32 v., 3 lasta). *”Toisissa asioissa voidaan enemmän joustaa kuin toisissa. esim. toisen ihmisen fyysinen vahingoittaminen on ehdottomasti kiellettyä - eikä siitä tingitä”* (äiti 33 v., 2 lasta). Yksi vanhempi toi lisäksi esille kulttuurin ja toinen aatemaailman merkitystä, joiden kerrottiin heijastuvan myös lastenkasvatukseen.

3.2 Tyypillisiä tapoja kuvata omaa vanhemmuutta

Tässä tutkimuksessa aineistosta ei löydetty sisältöjä, joiden pohjalta vanhemmuuden kuvaukset olisi kyetty ryhmittelemään selkeästi toisensa poissulkeviksi ryhmiksi. Vanhemmat kuitenkin painottivat eri tavoin kirjoituksissaan aiemmin esiin nostettuja teemoja ja niiden yhdistelmiä. Tältä pohjalta kuvauksista kyettiin hahmottamaan joitain tyylilittään erilaisia vanhemmuuden luonnehdintoja, joita tässä yhteydessä nimitetään vanhemmuustyypeiksi. Tyypittely rakentuu paljolti kolmen eniten kuvauksissa esiin nostetun vanhemmuutta kuvaavan pääteeman varaan. Tilastollisesti tarkasteltuna lämpimyyden ja kontrolloivuuden kuvaukset olivat yhteydessä toisiinsa ($\chi^2(1) = 8,647, p < .01$) ja samoin myös kontrolloivuuden ja rajallisuuden kuvaukset ($\chi^2(1) = 16,053, p < .001$). Tyypittelyn ulkopuolelle jäivät kuvaukset, joissa vanhemmat kuvasivat vanhemmuuttaan ainoastaan oman persoonallisuutensa, kasvatusotteen tai kasvatuksen periaatteiden kautta.

Osa isistä ja äideistä kuvasi vanhemmuuttaan siten, että kertomuksissa ei noussut esiin vanhemmuutta kuormittavia tekijöitä tai vanhempana olemisen haasteellisuutta, ts. tässä tutkimuksessa yhdeksi pääteemaksi nimettyä rajallisuuden kokemusta. Vanhemmista noin 28 % (85) kuvasi vanhemmuuttaan painottaen selkeämmin lämpimyydeksi ja kontrolloivuudeksi luokiteltujen käsitteiden yhdistelmiä. Heistä äitejä oli enemmistö, lähes kaksi kolmesta (63). Tätä ryhmää voisi kuvata ”*rajat ja rakkaus*” -vanhemmuustyypiksi. Osa näistä vanhemmista kuvasi vanhemmuuttaan kokonaisuudessaan hyvin lyhyesti ja toteavasti, kuten 36-vuotias kolmen lapsen äiti, joka kertoi olevansa ”*Tiukka, rakastava*”. Osa kuvaili vanhemmuuttaan hieman laajemmin, kuten seuraavista esimerkeistä käy ilmi: ”*Tiukka ja rakastava. Vaadin hyvää käytöstä (tapoja ja kohteliaisuutta myös), mutta ymmärrän lapsen tarpeet. Kannustan eteenpäin, kehun ja kiitän, halaan ja hellin. Säännöt on ja niitä noudatetaan*” (äiti 28 v., 3 lasta). ”*Kohtuullisen demokraattinen, rajoja asettava, suojeleva, rakastava, tasapuolinen ja lasten parasta ajatteleva*” (isä 38 v., 3 lasta).

”*Lämpimät vanhemmat*” -vanhemmuustyypin muodostivat ne vanhemmat, jotka kuvauksissaan nostivat esille lämpimyyttä eri tavoin, mutta eivät tuoneet esiin vanhemmuuden kontrolloivaa tai rajallista puolta. Lämpimiä vanhempia koko aineistosta löytyi noin 16 % (48) ja heistä äitejä oli reilu puolet (27). Lämmintä vanhemmuutta edustaa seuraavan äidin kuvaus vanhemmuudestaan: ”*Selkeä, luotettava, läsnä oleva, lämmin, välittävä vanhempi*” (äiti 35 v., 1 lapsi).

”*Rajoittavat vanhemmat*” -vanhemmuustyypin muodostivat ne noin 6 % (18) vanhemmista, joiden kirjoituksissa korostui kontrolloivuuden teemaan liittyneet sisällöt, mutta ei lämpimyyden tai rajallisuuden ulottuvuudet. Isiä ja äitejä oli tässä vanhemmuustyypissä yhtä paljon ja seuraavassa kaksi esimerkkiä heidän vanhemmuuskuvauksistaan: ”*Melko vaativa. Tarkoitan mitä sanon*” (äiti 34 v., 3 lasta). ”*Suhtkoht vaativa, tiukka, tasapaksu*” (isä 38v., 3 lasta).

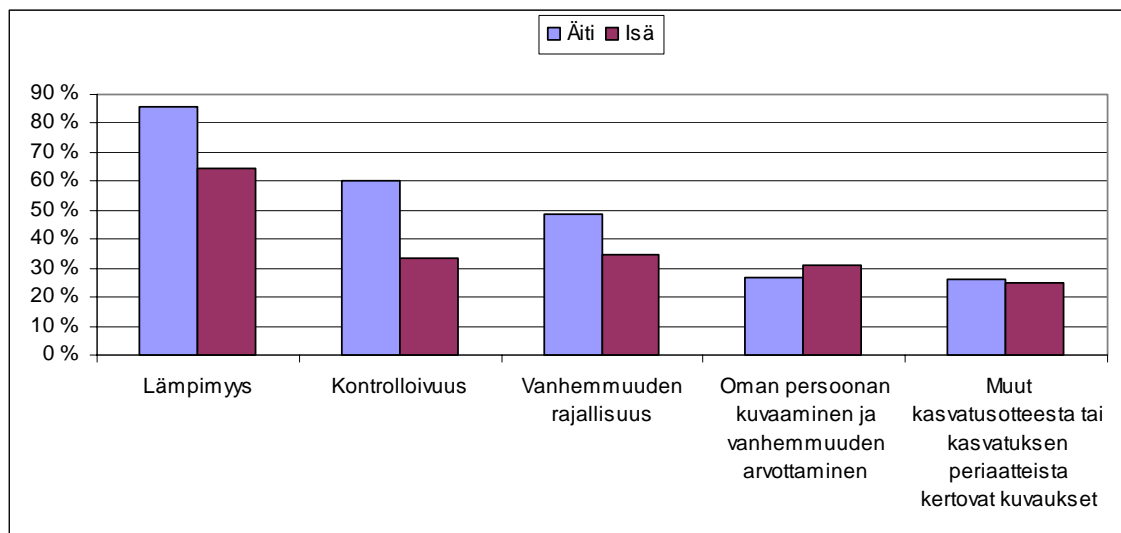
Vanhemmuuden rajallisuutta toi kuvauksissaan esille hieman yli 40 %, kuten jo aiemmin on jo todettu. Aineiston vanhemmista noin 14 % (42) kuvauksessa näkyi samalla sekä rajallisuutta että lämpöä ja kontrollia. Tätä vanhemmuustyypipiä voisi luonnehtia ”*rajallisuutensa tiedostava rajat ja rakkaus*” -vanhemmuudeksi. Vastaavasti ”*rajallisuutensa tiedostava lämmin vanhemmuus*” -tyyppistä isyyttä ja äitiyttä löytyi noin viidesosalta (58) aineiston vanhemmista. ”*Haasteita täynnä oleva vanhemmuus*” -tyyppiin luokiteltiin kuuluvaksi ne 10 vanhempaa, joiden kuvaus itsestään vanhempana keskittyi ainoastaan kriittiseen omaan vanhemmuuden arviointiin. He kuvasivat vanhemmuuttaan

mm. seuraavasti: ”Saisin olla kärsivällisempi” (isä 35 v., 1 lapsi). ”Ensimmäisenä tulee mieleen negatiiviset puoleni...eli olen aika kärsimätön ja välillä tuo tärkeä johdonmukaisuus jää vähemmälle” (äiti 21 v., 1 lapsi).

Aineiston vanhemmista erottui vielä 14 vanhempaa, jotka kuvasivat vanhemmuuttaan ainoastaan käsitteellä ok, hyvä, tavallinen, normaali tai ”ei ongelmia”. Tätä tapaa kuvata vanhemmuutta voisi luonnehtia lyhyesti ”Ok- vanhemmuus ” -tyypiksi. Tällä tavoin vanhemmuuttaan kuvailleista lähes kaikki (12) olivat isiä.

3.3. Isien ja äitien eroavuudet vanhemmuuden kuvauksissa

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli myös selvittää, eroavatko isien (113) ja äitien (188) vanhemmuuskuvaukset toisistaan. Analyysiä tehtiin pääteemojen osalta tilastollisen tarkastelun avulla, mutta alateemojen eroavuuksia tarkasteltiin laadullisesti. Kokonaisuudessaan kuvausten sisältöjä läpi luettaessa ja analysoitaessa havaittiin, että äitien kuvaukset olivat pidempiä, monisanaisempia ja osin perustelevampia isien kuvauksiin verrattuna. Isien ja äitien jakautuminen vanhemmuudenkuvausten pääteemoihin näkyy alla olevasta kuviosta.

KUVIO 5. Vanhemmuutta kuvaavat teemat sukupuolittain

Äideistä noin 86 % (161) kuvasi vanhemmuuttaan lämpimyden teeman kautta isien osuuden ollessa noin 65 % (73). Ero sukupuolten välillä oli selkeä ($\chi^2(1) = 18.049, p < .001$). Vanhemmuuden lämpimyyttä kuvatessaan äidit kirjoittivat selkeästi useammin rakkaudesta, hellyydestä ja lempeydestä isiin verrattuna. Lämmön ja läheisyyden käsit-

teitä isät ja äidit käyttivät yhtä usein. Äidit toivat isiä useammin esille lapsen kanssa keskustelemisen, kannustamisen ja ohjaamisen, ymmärtäväisyyden ja kuuntelemisen, tunteiden osoittamisen ja vastaanottamisen sekä lapsesta välittämisen ja kiinnostuneisuuden. Äitien kuvauksissa tuli myös hieman isiä useammin esille myönteinen ilmapiiri, rauhallinen ja kärsivällinen vanhemmuus sekä huolenpito. Isät puolestaan toivat äitejä hieman useammin esille vanhemmuuteen sitoutuneisuuttaan luotettavuuden ja vastuullisuuden kautta sekä painottivat jonkin verran enemmän myös ajan antamista lapselle. Turvallisuuttaan vanhempina isät ja äidit toivat suunnilleen yhtä usein esille.

Kolme viidestä äidistä (113) painotti kuvauksessaan myös vanhemmuuden kontrolloivaa puolta. Isistä tätä painotusta toi esiin 34 % (38) eron muodostuessa suhteessa äiteihin jälleen merkitseväksi ($\chi^2(1) = 19.793, p < .001$). Vanhemmuuden kontrolloivaa puolta kuvatessaan äidit kirjoittivat isiä selkeästi useammin olevansa vaativia ja tiukkoja, asettavansa rajoja ja sääntöjä sekä myös rankaisevansa ja toruvansa lapsia. Hieman isiä useammin äidit toivat esiin myös ankaruuden osana vanhemmuuttaan. Isät kuvasivat puolestaan äitejä hieman useammin olevansa jämäkkiä. Kurin käsitettä isät ja äidit käyttivät lähes yhtä usein.

Vanhemmuuden rajallisuuden osalta isien ja äitien eroavuus ei muodostunut yhtä suuriksi kuin lämpimyyttä ja kontrolloivuutta tarkasteltaessa, mutta jäi kuitenkin merkitseväksi ($\chi^2(1) = 5.550, p < .05$): Äideistä lähes puolet (91) ja isistä hieman yli kolmasosa (39) kuvasi vanhemmuudessaan myös rajallisuuden piirteitä. Äidit toivat esille selkeästi isiä useammin pinnan palamista vanhemmuuden rajallisuuttaan kuvatessaan. He kuvasivat myös isiä useammin itsensä ajoittain periksi antaviksi, epäjohtonmukaisiksi ja ylihuolehtiviksi. Erot liiallisen kontrolloivuuden, epävarmuuden kokemisen ja riittämättömyyden tunteiden kokemisen suhteen olivat pieniä äitien nostuessa niitä kuitenkin isiä useammin esiin. Ajan vähyyttä nostivat puolestaan isät hivenen äitejä useammin esille. Syyllisyyden kokemuksia omasta rajallisuudestaan vanhempina oli tulkittavissa rivien välistä useassakin kuvauksessa, mutta vain muutama vanhempi toi sen suoraan esille. Väsymisistä ja syyllisyyden tunteita koki noin joka kymmenes vanhempi ja useimmiten kertojana oli äiti: äideistä noin 13 % ja isistä 5% kuvasi vanhemmuuttaan tällä tavoin. Pelkästään kriittisyyttään omaan vanhemmuuteensa tai vanhempina kasvun tarvetta esille nostavista vanhemmista isien osuus painottui hivenen vahvempina.

Oman persoonan ja vanhemmuuden arvottamisen suhteen sukupuolten erot jäivät pieniksi isien tuodessa näitä teemoja hieman äitejä useammin esille. Isät arvottivat äitejä

useammin vanhemmuutensa hyvänä, normaalina tai tavanomaisena vanhemmuutena tai näkivät vanhemmuuden ongelmattoman ja luontevana osana omaa vanhemmuuttaan. Äidit kuvaisivat isiä hieman useammin omaa vanhempana kehittymistään iän ja kokemuksen myötä.

Kasvatusotteen ja kasvatuseriaatteiden kuvausten osalta eroja äitien ja isien välillä ei juurikaan ollut. Tarkasteltaessa pelkästään kasvatusotteeksi luokiteltuja ilmauksia äidit käyttivät käsitteenä enemmän johdonmukaisuutta, selkeyttä ja määrätietoisuutta, kun taas isät kertoivat enemmän oikeudenmukaisuudesta ja tasapuolisuudesta. Kasvatuseriaatteitaan äidit toivat esiin hieman isiä useammin.

4 POHDINTA

Tutkimus pohjautui vanhempien vapaamuotoisiin kuvauksiin omasta vanhemmuudestaan. Strukturoituun lomakekyselyyn verrattuna väljä kysymyksenasettelu antaa tutkitavalle enemmän tilaa kertoa valitsemallaan tavalla kysytystä aihepiiristä (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara, 2009). Aineistosta piirtyikin esiin hivenen monisärmäisempi näkökulma pikkulapsiperheiden vanhemmuudesta kuin esimerkiksi monivalintakyselyyn pohjautuneessa vanhemmuustyylejä kartoittaneessa tutkimuksessa (Kivijärvi, 2007). Vaikka tämän tutkimuksen vanhemmuuskuvauksissa oli pääosin auktoritatiivinen perusvire, avoin kysymys näytti antaneen monelle vanhemmalle ”tilaa” pohtia myös oman vanhemmuutensa rajoja ja haasteita. Lisäksi jotkut vanhemmat kuvasivat vanhemmuuttaan liittäen siihen esimerkiksi omia persoonallisuuden piirteitään tai kertomuksia vanhemmuuteen kasvamisesta.

Tutkimusaineisto antoi mahdollisuuden sekä äitien että isien kokemusten esille tuloon ja myös heidän kuvaustensa vertailuun. Vaikka isät ja äidit kuvasivat vanhemmuuttaan samantyyppisten teemojen kautta, löytyi kuvauksista myös eroavuuksia. Vanhemman sukupuoli näkyy siis myös nykypäivän pikkulapsiperheiden vanhemmuuskuvauksissa. Tehdyn tutkimuksen pohjalta näyttäisi siltä, että nykyisät haluavat nostaa vanhemmuudestaan aiempia sukupolvia vahvemmin (ks. Aalto, 2002; Korhonen, 1999) esille lämpimän ja läheisen isän, kun taas äidit painottavat enemmän vanhemman kokonaisvastuuta sekä lasta rakastavana, että myös hänelle rajoja asettavana vanhempana. Äitien käsitykset ja kuvaukset vanhemmuudestaan näyttäisivät muuttuneen historiallisesta perspektiivistä tarkasteltuna vähemmän kuin isien. Tutkimuksen tarkastelun ulkopuolelle jäi sen selvittäminen, millä tavalla saman perheen vanhemmat kuvailivat vanhemmuuttaan. Aiemmissa Paletti-tutkimuksissa on kuitenkin käynyt ilmi, että perheiden molempien vanhempien näkemykset ja kokemukset perhe-elämästä ovat paljolti samansuuntaisia (Auvinen & Punkka, 2008; Kivijärvi, 2007; Lehtipää, 2007).

Vanhempien kirjoituksista ei voitu hahmottaa suoranaisia baumrindilaisia vanhemmuustyylejä, vaikka niihin liittyviä elementtejä kuvauksista löytyikin. Tyypillisimmillään vanhempi kuvasi itsensä ”rajat ja rakkaus” -vanhempana yhdistäen lämpimyydeksi ja kontrolloivuudeksi luokiteltuja teemasisältöjä toisiinsa.

Tutkimuksellisesti olisi ollut mielenkiintoista päästä tarkentamaan haastattelujen avulla vanhempien esille nostamia seikkoja: Tällä tavoin olisi voitu selvittää tarkemmin

esimerkiksi sitä, mitä vanhemmat tietyillä käyttämillään käsitteillä tarkoittivat. Haastattelun avulla mahdollisesti myös isien ääntä olisi saatu tutkimuksessa monipuolisemmin esiin; isien kirjoittamat vanhemmuuden kuvaukset olivat lähtökohtaisesti äitien kuvauksia niukempia ja yksisanaisempia.

4.1 Vanhemmuus - lämpöä, kontrollia ja epäonnistumisiakin

Lämpimyys ja kontrolloivuus on nähty keskeisinä vanhemmuutta ja vanhemmuustyyliä rakentavina perusolottuvuuksina (Aunola, 2005; Baumrind, 1966; Maccoby & Martin, 1984; Steward & Bond, 2002) ja ne nousivat vahvimiksi vanhemmuutta kuvaaviksi seikoiksi myös tässä tutkimuksessa. Lämpimyiden kuvauksissaan vanhemmat kirjoittivat erityisesti rakkaudesta ja hellyydestä. Vanhemmuuteen sitouduttiin huolenpidon, yhdessä tekemisen ja arjen läsnäolon kautta. Lasta pyrittiin myös kannustamaan, ohjaamaan ja hänen kanssa keskusteltiin ja hänelle perusteltiin aikuisen toimintatapoja mm. rajojen ja sääntöjen suhteen. Myönteisen ilmapiirin luominen, ymmärtäväisyys ja lapsen kuunteleminen, välittäminen, tunnevuorovaikutus sekä rauhallisuus, kärsivällisyys ja turvallisuus olivat myös osa vanhemmuuden lämpimyyttä.

Vaativuus ja tiukkuus sekä rajat ja säännöt olivat puolestaan yleisimmät tavat kertoa vanhemman kontrolloivasta puolesta. Kemppaisen (2001) ja Korhosen (1994, 1999) tutkimuksissa vanhemmat korostivat lastensa kasvatuksessa kullekin sukupolvelle ominaisella tavalla rajoittamisen, sääntöjen ja kunnan kansalaiseksi kasvattamisen merkitystä. Tämän tutkimuksen vanhemmista suurin osa oli syntynyt 1970-luvun taitteessa samoin kuin Kemppaisen (2001) tutkimuksen nuorimmat sukupolvet. Tavassa kertoa lapsen rajoittamisesta löytyi samankaltaisuutta: Molemmissa tutkimuksissa vanhemmat korostivat rajojen ja sääntöjen merkitystä ja kertoivat vähemmän ankaruudestaan, lapsen kurittamisesta tai rankaisemisesta. Kemppaisen tutkimuksen nuorimman sukupolven vanhemmat painottivat rajojen asettamisessa johdonmukaisuutta, perustelevuutta ja lapsen ottamista mukaan sääntöjen laatimiseen. Tässä tutkimuksessa vain muutamat vanhemmat kertoivat tarkemmin kontrolloivuudestaan, mutta toivat tällöin esille juuri johdonmukaisuuden ja sääntöjen perustelemisen tärkeyden ja painottivat lisäksi rajojen oikeudenmukaisuutta, selkeyttä ja turvallisuutta. Tiukkuuden ja vaativuuden osa vanhemmista liitti sovituisista asioista kiinni pitämiseen ja osa hyvän käytöksen vaatimiseen. Tällaista kunnan kansalaiseksi kasvattamisen vivahdetta muutamat vanhemmat nostivat

esiin myös kirjoittaessaan yleisemmällä tasolla omista arvostuksistaan tai kasvatuksensa periaatteista.

Tutkimustulokset tukevat aiempien tutkimusten (Aalto, 2002; Korhonen, 1994, 1999, 2006; Kemppainen, 2001; Kivijärvi, 2007) esille nostamaa käsitystä suomalaisen kasvatuskulttuurin muutoksesta; vanhemman yksiselitteiseen auktoriteettiin ja kovaan kuriin pohjautunut tottelevaisuuskulttuuri on antanut tilaa pehmeämmälle, keskustelevalle lapsilähtöiselle vanhemmuudelle, ja kasvatuksellisia ratkaisuja tehdään myös entistä tietoisemmalla tasolla. Tulokset saattavat jossain määrin kertoa myös siitä, että vanhemmat ovat omaksuneet osaksi omaa vanhemmuuttaan nykykulttuurin asiantuntijapuheessa esiin nostetut käsitykset, uskomukset ja tavan puhua (mm. Alasuutari, 2003; Korhonen 2006) lapsen myönteistä kehitystä tukevasta kasvuympäristöstä.

Lapsilähtöisistä pyrkimyksistä huolimatta tutkimuksen vanhemmat kokivat myös ajoittain epäonnistuvansa: Esimerkiksi väsyneenä, lapsen ollessa tottelematon, kiireen ja stressin alla vanhemman pinna saattoi palaa ja lapselle huudettiin ja tiuskittiin herkästi. Johdonmukaisuus petti välillä ja periaatteista lipsuttiin, mikä näkyi esimerkiksi periksi antamisena, hemmottelemisena tai ylihuolehtivuutena. Vanhemmat toivat kirjoituksissaan myös yleisemmin esille riittämättömyyden tuntemuksia; ajan vähäisyyttä, henkistä poissaolevuutta ja väsymystä. Syyllisyyden ja huonon omantunnon kokemuksia syntyi osalle vanhemmista juuri silloin, kun hyvissä pyrkimyksissä epäonnistuttiin esimerkiksi pinnan palamisen, väsymisen tai ajanpuutteen takia. Muutama vanhempi koki lisäksi ajoittaista epävarmuutta tai hukassa olemista mm. sen suhteen, mitä lapselta voi vaatia ja mitä sallia.

Pikkulapsiperheiden arkeen näyttäisi myös aiempien tutkimusten mukaan liittyvän tyypillisesti ajoittaista stressin tunnetta, haastavia hetkiä ja hässäköitä (Crnik & Law, 2002). Esimerkiksi työn ja perheen yhteensovittamisesta johtuvan ajanpuutteen (Lammi-Taskula & Salmi, 2008), lasten kurinpito-ongelmien (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma, 2009) sekä asiantuntijatiedon, hyvän vanhemmuuden mallien ja vanhemman vastuun korostamisen (Alasuutari, 20003; Kemppainen, 2001; Korhonen, 2006) on havaittu kuormittavan vanhemmuutta ja aiheuttavat myös syyllisyyden, epävarmuuden ja väsymisen tuntemuksia. Kasautuessaan ja jatkuessaan kuormitus voi heikentää vanhemmuuden laatua (Belsky, 1984; Crnik & Law, 2002). Saattaa olla, että tässäkin tutkimuksessa esiin tullut monelle vanhemmalle tyypillinen neuvottelevaan ja keskustelemaan kasvatustoteeseen pyrkiminen ja siinä syystä tai toisesta epäonnistuminen voi osaltaan lisätä vanhemmuuden kuormittavuutta. Vanhemmat näyttivät pääsääntöisesti kui-

tenkin kuvaavan omaa rajallisuuttaan yhtenä osana vanhemmuuttaan liittäen siihen myös muita ulottuvuuksia. Vanhemmuus koettiin siis aika ajoin haastavana, mutta siitä ei kerrottu erityisen stressaavana tai uuvuttavana, eivätkä vanhemmat suoranaisesti kirjoittaneet olevansa huolissaan omasta jaksamisestaan. Joka seitsemäs aineiston vanhempi näki vanhemmuutensa myös hyvänä, tavanomaisena vanhemmuutena, johon liittyi rajoja ja rakkautta ja osan mielestä myöskin epätäydellisyyttä. Osa vanhemmista kuvasi lisäksi vanhemmuuden mukanaan tuomia onnen tuntemuksia sekä vanhempana kasvuaan kokemusten myötä. Oman vanhemmuuden kriittinen arviointi ja haasteiden esiin nostaminen ei välttämättä merkitsekään vanhemman toimijuuden heikkenemistä tai katoamista, vaan tuo pikemminkin esiin vanhemmuuden kokemuksen vaihtelevuutta, moniulotteisuutta ja -särmäisyyttä. Oman rajallisuuden tiedostaminen voi osaltaan toimia myös rakennuspalikkana tyydyttävämmän vanhemmuuden rakentumiselle (Alasuutari, 2003; Lammi-Taskula & Salmi, 2008).

Vanhemmuuden kokemukseen vaikuttavat Belskyn (1984) mukaan mm. parisuhteen laatu, sosiaaliset verkostot ja vanhemman työ. Puolison tuki lastenkasvatuksessa ja hoidossa sekä arjen kotitöissä voi parhaimmillaan kannatella vanhemmuutta (Lammi-Taskula & Salmi, 2008; Malinen ym., 2005, 2006) ja myös laajemman sosiaalisen verkoston on todettu tukevan vanhemmuuden arkea (Belsky, 1984, 1990; Lammi-Taskula & Salmi, 2008; Lehtipää, 2007). Tässä tutkimuksessa vanhemmat kirjoittivat hyvin vähän puolisosuhteen ja muun sosiaalisen verkoston merkityksestä omalle vanhemmuudelleen. Pyyntö kuvailla itseä vanhempana ohjasi varmastikin kuvaamaan vanhemmuutta nimenomaan omasta roolista käsin. Äitien tukiverkostot näyttäsivät tutkimusten mukaan olevan laajempia kuin isillä (Lammi-Taskula & Salmi, 2008; Leinonen ym., 2003), mikä voi ehkä selittää sitä, että tässäkin tutkimuksessa ainoastaan äidit kuvasivat verkostoa osana vanhemmuuttaan. Yksi vanhempi toi esiin miehensä roolin tukena rajojen asettamisessa. Muutama vanhempi kuvasi ystäviltä, muita vanhemmilta, päivähoitosta ja vanhemmuuteen liittyvien nettisivustojen kautta samaansa tukea. Työn näkökulman osa vanhemmista nosti esille liittäen sen nimenomaan työn ja vanhemmuuden yhteensovittamisen kysymyksiin; ajan riittämisen ja siihen, että työ vaikutti ajoittaiseen henkiseen poissaolevuuteen kotona. Samantyyppisiä haasteita on havaittu aiemmissakin tutkimuksissa (Lammi-Taskula & Salmi, 2008; Malinen ym., 2005, 2006).

Myös lapsen ominaispiirteet, kuten temperamentti, muovaavat vanhemmuutta (Belsky, 1984). Erityisesti vaativan temperamentin on havaittu lisäävän lastenkasvatuksen haasteellisuutta (Malinen ym., 2006; Pulkkinen, 2002), vanhemmuuden stressiä

(Crnik & Greenberg, 1990; Crnik & Low, 2002) ja liittyvän myös sekä autoritaarisiin (Anthony ym., 2005; Kivijärvi, 2007) että salliviin (Kivijärvi, 2007) kasvatuskäytäntöihin. Ainoastaan muutamat tutkimuksen vanhemmat viittasivat suoraan lapsensa persoonallisiin piirteisiin kuvatessaan vanhemmuuttaan. Tällöin korostettiin yleensä lapsen yksilöllistä kehitystason ja persoonan mukaista huomioimista kasvatustilanteissa. Voisi kuitenkin olettaa, että vanhempien kuvausten taustalla vaikuttivat laajemmin myös heidän kokemuksensa lastensa ominaispiirteistä.

4.2 Vanhemmuuskuvausten yhteydet vanhemmuustyyliin ja tyypilliset tavat kuvata vanhemmuutta

Vanhemmuuskuvauksista ei analyysin pohjalta voitu tunnistaa puhtaita baumrindilaisia (Baumrind, 1966, 1967) tai vanhemmuuden nelikenttämallin (Maccoby & Martin, 1984) mukaisia vanhemmuustyyliä. Vanhemmuuden pääteemat ja niiden yleisyys antavat kuitenkin viitteitä siitä, että enemmistö aineiston vanhemmista kuvasi vanhemmuuttaan, kuten jo aiemminkin on todettu, auktoritatiivisuuteen (Baumrind, 1966, 1967; Maccoby & Martin, 1983) ja lapsilähtöisyyteen (Pulkkinen, 1996, 2002) yleisesti liitettyjen kasvatuseriaatteiden avulla. Kunkin vanhemman vanhemmuuskuvausta analysoitaessa havaittiin, että tyypillisimmillään vanhempi kuvasi itsensä rakastavaksi ja helläksi, mutta myös vaativaksi ja tiukaksi, rajoja ja sääntöjä asettavaksi vanhemmuuteensa sitoutuneeksi ”rajat ja rakkaus” -vanhemmaksi. Osa vanhemmista kirjoitti erityisesti lämpimyydestään (”lämpimät vanhemmat”) tai ainoastaan kontrolloivuudestaan (”rajoitettavat vanhemmat”). Näistä kirjoituksista ei voinut kuitenkaan tehdä johtopäätöksiä esimerkiksi vanhemman liiallisesta sallivuudesta tai autoritaarisuudesta. Kivijärven (2007) kyselyaineistossa pikkulapsiperheiden vanhemmat osoittautuivat myös hyvin auktoritatiivisiksi erityisesti keskustelelevuuden, perustelevan ohjaustyylin sekä lämpimän lapsisuhteen näkökulmista. Vanhemmista ei myöskään muodostunut Baumrindin (1966, 1967) tyypittelyn mukaisia vanhemmuustyyliä, vaan vanhemmat erosivat toisistaan lähinnä auktoritatiivisuuden asteen suhteen (Kivijärvi, 2007).

4.3. Äidit ja isät vanhemmuutensa kuvaajina

Tutkimuksen äidit luonnehtivat vanhemmuuttaan monisanaisemmin ja osin perustele-
vammin kuin isät. Äidit ovat ehkä jo historiallisista lähtökohdista käsin tottuneempia
puhumaan ja myös analysoimaan vanhemmuuttaan eri näkökulmista: Vasta 1990-
luvulta alkaen isät ovat osallistuneet vanhemmuuskeskusteluun enemmän (Huttunen,
1994, 2001). Toisaalta kirjoittaminen kuvausmenetelmänä saattaa sopia jossain määrin
paremmin naisille kuin miehille. Isät ovat kirjanneet äitejä niukemmin ajatuksiaan pape-
rille myös muissa Paletti-tutkimukseen liittyneissä osatutkimuksissa (Auvinen & Punk-
ka, 2008; Lehtipää, 2007).

Äidit painottivat vanhemmuudessaan isiä vahvemmin lämpimyiden, kontrolloivuuden ja rajallisuuden perusteita tässä järjestyksessä: Äiti oli ensisijaisesti rakastava, hellä ja lempeä vanhempi, mutta yli puolet äideistä asetti itsensä myös vaativan ja tiukan sekä rajoja ja sääntöjä asettavan vanhemman rooliin. Äidit myös nostivat isiä useammin esille mm. lapsen kanssa keskustelemisen, kuuntelemisen, kannustamisen ja ohjaamisen sekä kärsivällisyyden ja huolenpidon. Isät korostivat vanhemmuudessaan selkeästi eniten lämpimyyttä muiden pääteemojen noustessa esiin kuvauksissa tasaver-
taisempina. Äitejä enemmän isät painottivat lämpimydessään vastuullisuutta ja luotet-
tavuutta.

Isien osalta tulokset näyttäisivät jossain määrin tukevan aiemmissä tutkimuksissa (Huttunen 1994, 2001; Kemppainen, 2001; Korhonen, 1999) havaittua kulttuurista muu-
tosta isien vanhemmuusrooleissa; nykyisät painottavat isyydessään jo enemmän peh-
meämpää, osallistuvampaa, lasta rakastavaa ja lapsilleen läheistä vanhemmuutta. Perä-
lä-Littunen (2004) ja Aalto (2002) toivat tutkimuksissaan esille, että yhteisen ajan pai-
nottaminen on yleisempää nuoremman sukupolven isien isyyspuheessa ja ensisijaisesti
myös hyvää isyyttä määrittävä tekijä. Myös tässä tutkimuksessa isät kirjoittivat äiteihin
verrattuna hieman useammin sitoutumisestaan vanhemmuuteen ajan antamisen kautta.
Riittävän ajankäytön, yhdessä tekemisen ja läsnäolon kautta isillä on nähty olevan mah-
dollisuus luoda avoin suhde lapseen (Perälä-Littunen, 2004). Tutkimuksissa on myös
nostettu esille, että äitien vanhemmuus on sukupolvesta toiseen rakentunut enemmän
arkipäivän huolenpitoon ja lapsen perushoidon kokonaisvastuuseen, ja isien vanhem-
muus enemmän isän ja lapsen toiminnalliselle suhteelle (Alasuutari, 2003, 2006; Joki-
nen, 2005; Katvala, 2001; Korhonen, 1999; Sevón & Notko, 2008). Myös tämä tutki-
muksen äidit näyttivät kokevan vanhemmuuden vastuunsa varsin kokonaisvaltaisena,

vaikka isien vanhemmuus piirtyikin lapsen kanssa toiminnallista yhdessäoloa laajempaan areenana. Äitien kuvauksista voidaan löytää yhtymäkohtia Katvalan (2001) tutkimukseen, jossa uskomukset äitiydestä kiteytyivät ”lempeästi, mutta lujasti” -sanontaan; äitiin, joka pystyi vanhemmuudessaan yhdistämään sekä herkkyyden että tiukkuuden ja vahvuuden piirteet. Äitien vanhemmuuskuvaukset saattavat kertoa myös aiemmissä tutkimuksissa havaitusta äitien vahvemmassa auktoritatiivisuudesta isiin verrattuna (Aunola, ym. 1999, 2001; Campbell & Gilmore, 2007; Kivijärvi, 2007; Metsäpelto & Pulkinen, 2004; Winsler, Madigan, & Aquilino, 2005). Isien lämpimyden ja äitien kuvauksiin verrattuna vähemmän painoarvoa saaneen kontrolloivuuden voidaan mahdollisesti ajatella myös kertovan isien läheisistä, mutta suurpiirteisemmästä kasvatuksesta, jolla isät tekevät eroa äitien liialliseen vastuullisuuteen ja sitä syntyvään ylikontrollointiin. Tämänäyttypiseen tulkintaan on tutkimustulostensa pohjalta päätyntä myös Korhonen (1999).

Äidit kirjoittivat kuvaksissaan isiä useammin vanhemmuuden rajallisuudestaan. Myös kolmasosa isistä koki ajoittain epäonnistuvansa pyrkimyksissään, mutta toisaalta he kuvasivat äitejä useammin vanhemmuutensa myös normaalina ja luontevana osana isyyttään. Äitien vanhemmuuteen liittyi enemmän erityisesti ajoittaista omien tunteiden hallinnan vaikeutta, epäjohtonmukaisuutta, periksiantavuutta ja ylihuolehtivuutta. Äidit kirjoittivat lisäksi isiä useammin väsymyksen ja syyllisyyden tuntemuksistaan. Myös aiemmissä tutkimuksissa on raportoitu erityisesti äitien väsymispuhetta (Jokinen, 1996; Korhonen, 1994, 1999; Lammi-Taskula & Salmi, 2008), syyllisyyden kokemuksia (Alasuutari, 2003; Kivijärvi, Rönkä, & Hyvänluoma, 2009) ja äitien on myös havaittu kokevan lasten kasvattamisen hieman isiä stressaavampana (Kivijärvi, 2007). Korhosen (1994, 1996) äitiaineistosta löytyi myös herkästi pinnansa polttavia, epäjohtonmukaisuuttaan jälkikäteen katuvia äitejä. Tuloksia saattaa selittää jo aiemminkin mainittu äitien suurempi vanhemmuuden vastuu (ks myös Malinen ym., 2006; Malinen & Rönkä, 2009), minkä vuoksi äidit saattavat kokea esimerkiksi arkisten lasten kasvatukseen liittyvien pulmatilanteiden kuormittavan vanhemmuuttaan isiä enemmän. Syyllisyyden ja voimattomuuden tunteita saattaa selittää myös äitien pyrkimys sovittaa toisiinsa kulttuuristen uskomusten pohjalta rakentuneita varsin vaativiakin äitiyteen kohdistuvia vaateita ja haastavaa pikkulapsiperheiden arkea. Tätä näkökulmaa on nostanut esiin tutkimustensa pohjalta mm. Katvala (2001). Voi olla myös niin, että epätäydellisyyden esiin nostaminen puhuttaessa vanhemmuudesta ja kasvatuksesta on äitien puheena kulttuurisesti

oikeutetumpaa ja hyväksyttävämpää silloin, kun siihen liitetään myös katumuksen näkökulma.

4.4 Tutkimuksen arviointia ja jatkotutkimusideat

Tehdyllä tutkimuksella on omat rajoitteensa. Itsearviointeihin perustuvassa tutkimuksessa on huomioitava se, että arviot ovat subjektiivisia ja tutkittavat saattavat pyrkiä antamaan itsestään todellisuutta suotuisamman kuvan (Malinen ym., 2006). Tässä tutkimuksessa esimerkiksi yleiset (hyvään) vanhemmuuteen liittyvät kulttuuriset uskomukset ovat voineet luoda olettamuksia siitä, millä tavalla vanhemmuutta tulisi kuvata. Toisaalta useat vanhemmat nostivat rohkeasti esiin myös vanhemmuutensa haasteita, mikä voi osaltaan kertoa vanhemman halusta pyrkiä rehelliseen, realistiseen vanhemmuutensa kuvaustapaan.

Aineiston analysoinnissa käytettiin sekä määrällistä että laadullista tutkimusotetta. Vanhemmuutta kuvaavat pääteemat ja niitä tarkemmin auki avaavat alateemat rakentuvat tutkijan tekemän, kuitenkin tutkimuskirjallisuuteen pohjaavan, laadullisen analyysin tuloksena. Syntyntä luokittelua olisi voitu testata toisen arvioitsijan toimesta ja sitä kautta vahvistaa analyysin luotettavuutta. Itse analysointiprosessi ja tulokset on pyritty kuitenkin esittämään mahdollisimman tarkasti, jotta lukija voi niitä myös kriittisesti arvioida. Haasteelliseksi tutkimuksen teossa osoittautui erityisesti yritys ryhmitellä vanhempien kuvauksia, mikä johtui ainakin osin aineiston laajuudesta. Ryhmittelyä olisi voinut tehdä systemaattisemmin ja mahdollisesti määrällistä analyysia hyödyntäen. Henkilökeskeisen laadullisen tarkastelun avulla aineistosta onnistuttiin kuitenkin löytämään joitain tyypillisiä tapoja kuvata vanhemmuutta. Isien ja äitien eroavuuksia tarkasteltiin tilastollisesti ainoastaan pääteemojen osalta. Sukupuolten eroavuuksia olisi voitu tarkastella samaan tapaan myös alateemojen osalta.

Tulosten yleistettävyyttä rajoittaa tutkimusotoksen valikoituneisuus mm. siten, että tutkittavat, erityisesti äidit, olivat keskimääräistä koulutetumpia. Korkean koulutustason ja auktoritatiivisen, lapsilähtöisemmän vanhemmuuden on todettu olevan toisiinsa yhteydessä (Aunola ym., 2001). Myös tämän aineiston vanhemmuuskuvauksissa on saatanut vanhempien taustasta johtuen korostua keskimääräistä enemmän auktoritatiiviseen kasvatukseen liittyvät seikat. Korkeasti koulutettujen yleinen kasvatustietoisuus on saatanut lisätä aineistossa sellaisen vanhempien määrää, jotka ovat myös kyseenalaistaneet tai arvioineet vanhempana toimimistaan ja siten nostaneet esiin vanhemmuuden rajalli-

suuttaan. Paletti-tutkimuksesta kieltäytyi vanhempia useimmiten kiireeseen vedoten. Heidän mukanaolonsa tässä tutkimuksessa olisi saattanut entisestään vahvistaa vanhemmuuden rajallisuuskuvausten painoarvoa suhteessa muihin vanhemmuuskuvausten pääteemoihin.

Tuloksia yleistettäessä on huomioitava myös se, että Paletti-tutkimukseen osallistuneet edustivat nimenomaan pikkulasiperheiden vanhempia. Vaikka esimerkiksi vanhemmuustyylin on todettu edustavan suhteellisen pysyvää tapa olla vuorovaikutussuhteessa lapseen (Aunola, 2005; Darling & Steinberg, 1993), lapsi kuitenkin ”haastaa” kehitysprosessinsa aikana vanhemmuudesta esiin uusia puolia. Vanhemmuuskuvausten sisällöt ja painopisteet olisivat saattaneet olla erilaisia, jos vanhemmat olisivat olleet esimerkiksi murrosikää elävien lasten vanhempia.

Perhetutkimus mahdollistaa erilaisten, niin vanhempien, lasten kuin asiantuntijoidenkin, näkökulmien esille tulon (Rönkä, Malinen, & Lämsä, 2009; Vuori, 2003). Tämän tutkimuksen yhtenä lähtökohtaa on ollut nostaa esiin vanhempien ääntä ja kokemusta suhteessa omaan vanhemmuuteensa. Tutkimusta lukevat vanhemmat voivat tutkimuksen kautta mahdollisesti saada lisää peilauspinta-alaa ja ajatuksia omaan vanhemmuutensa jäsentämiseen. Vanhempien kokemuksia edustavat tutkimukset tuovat varmasti oman tärkeän lisänsä myös laajempaan nykypäivän vanhemmuudesta käytävään keskusteluun. Vanhemmuus näyttäisi pitävän sisällään monia ulottuvuuksia ja ongelmatilanteiden esiin nostaminen vanhemmuuspuheessa ei välttämättä aina merkitse vanhemmuuden hukassa olemisesta. Toisaalta vanhemmuuden kuormittavuutta lisäävien kokemusten esiin nouseminen luo aina myös paineita kehittää edelleen juuri tässä yhteiskunnallisessa tilanteessa elävien vanhempien arjen avuksi vanhemmuutta tukevia työmuotoja ja myös tutkia niiden vaikuttavuutta. Jatkossa vanhemmuuden kokemuksia olisi varmasti hyödyllistä kartoittaa myös muiden kuin keskiluokkaan kuuluvien, kohtuullisen hyväosaisten vanhempien näkökulmasta.

LÄHTEET

- Aalto, I. (2002). Elättäjistä läsnäolijaksi. Kasvatuspuheen muutos kahden sukupolven miesten isyyskertomuksissa. *Nuorisotutkimus*, 2, 3–16.
- Abidin, R.R. (1992). The determinants of parenting behavior. *Journal of Clinical Child Psychology*, 21, 407-412.
- Ainsworth, M.D.S., Blehar, M.C., Walters, E. & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Alasuutari, M. (2003). *Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Alasuutari, M. (2006). Kulttuuriset kehykset kasvatusvuorovaikutuksessa. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A.R. Nummenmaa & H. Rausku-Puttonen (toim.), *Kasvatusvuorovaikutus* (s. 70–90). Tampere: Vastapaino.
- Anthony, L.G., Anthony B.J., Glanville, D.N., Naiman, D, Q., Waanders, C. & Shaffer, S. (2005). The relationship between parenting stress, parenting behavior and preschoolers' social competence and behavior problems in classroom. *Infant and Child Development*, 14, 133–154.
- Anttila, P. (2005). *Ilmaisu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta*. Hamina: Akatiimi Oy.
- Aunola, K. (2005). Kasvatus ja vanhemmuus. Tutkimuksen traditiot ja haasteet. *Psykologia*, 40, 356–369.
- Aunola, K. & Nurmi, J-E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, 76, 1144–1159.
- Aunola, K., Nurmi, J-E., Onatsu-Arvilommi, T. & Pulkkinen, L. (1999). The role of parents' self-esteem, mastery-orientation and social background in their parenting styles. *Scandinavian Journal of Psychology*, 40, 307–317.
- Aunola, K., Vanhatalo, O. & Sethi, R. (2001). Sosiaalinen tausta, arvot ja vanhemmuus. *Psykologia* 36, 148–158.
- Auvinen, M. & Punkka, P. (2008). *Parisuhteen hoitaminen pikkulapsiperheiden vanhemmilla*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston psykologian laitos.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behaviour. *Child development*, 37, 887–907.

- Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behaviour. *Genetic Psychology Monographs*, 75, 43–88.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*, 4, 1–103.
- Baumrind, D. (1978). Parental disciplinary patterns and social competence in children. *Youth and society*, 9, 229–236.
- Baumrind, D. (1996). The discipline controversy revisited. *Family Relations*, 45, 405–414.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55, 83–96.
- Belsky, J. (1990). Parental & nonparental child care and children's socioemotional development. A decade in review. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 885–903.
- Belsky, J., Bell, B., Bradley, R., Stallard, N. & Steward-Brown S.L. (2006). Socioeconomic risk, parenting during the preschool years and child health age 6 years. *European Journal of Public Health*, 17, 508–513.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss, 1: Attachment*. New York: Basic Books.
- Bronfenbrenner, U. (1980). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*, 3. painos. Cambridge: Harvard University Press.
- Campbell, J. & Gilmore, L. (2007). Intergenerational continuities and discontinuities in parenting styles. *Australian Journal of Psychology*, 59, 140–150.
- Casas J.F., Weigel, S.M., Crick, N.R., Ostrov, J.M., Woods, K.E., Yeh, E.A.J. & Huddleston, C.A. (2006). Early parenting and children's relational and physical aggression in the preschool and home contexts. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 27, 209–227.
- Coplan, R.J., Bowker, A. & Cooper S.M. (2003). Parenting daily hassles, child temperament, and social adjustment in preschool. *Early Childhood Research Quarterly*, 18, 376–395.
- Crnic, K.A., Gaze, C. & Hoffman, C. (2005). Cumulative parenting stress across the preschool period: Relations to maternal parenting and child behaviour at age 5. *Infant and Child Development*, 14, 117–132.
- Crnik, K.A. & Greenberg, M.T. (1990). Minor Parenting Stress with Young Children. *Child development*, 61, 1628–1637.

- Crnic, K. & Low, C. (2002). Everyday stresses and parenting. Teoksessa M.H. Bornstein (toim.), *Handbook of Parenting; Vol 5. Practical issues in parenting*, 2. painos (s. 243–267). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487–496.
- Demo, D.H. & Cox, M.J. (2000). Families with young children: A review of research in the 1990's. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 876–895.
- Eneroth, B. 1987. *Hur mäter man "vackert" ? : Grundbok i kvalitativ metod*. Stockholm: Akademilitteratur.
- Fägerskiöld, A. (2008). A change in life as experienced by first-time fathers. *Scandinavian Journal of Caring Science*, 22, 64–71.
- Gartstein, M.A. & Fagot, B. (2003). Parental depression, parenting and family adjustment, and child effortful control: Explaining externalizing behaviors for preschool children. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 24, 143–177.
- Goodnow, J.J. (1996). From household practices to parent's ideas about work and interpersonal relationships. Teoksessa S. Harkness & C.M. Super (toim.), *Parents' cultural belief systems* (s. 313–344). New York: The Guilford Press.
- Harkness, S. & Super, C.M. (1996). Introduction. Teoksessa S. Harkness & C.M. Super (toim.), *Parents' cultural belief systems: Their origins, expressions, and consequences* (s. 1–23). New York: The Guilford Press.
- Harkness, S., Super, C.M. & van Tijen, N. (2000). Individualism and the "western mind" reconsidered. American and Dutch parents' ethnotheories of the child. Teoksessa S. Harkness, C. Raeff & C.M. Super (toim.), *Variability in the social construction of the child* (s. 23–39). San Francisco: Jossey-Bass.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita* (15. painos). Helsinki: Tammi.
- Hoff-Ginsberg, E., Laursen, B. & Tardif, T. (2002). Socioeconomic status and parenting. Teoksessa M.H. Bornstein (toim.), *Handbook of Parenting: Vol 2. Biology and ecology of parenting*, 2. painos (s. 231–252). Mahwah, NJ: Erlbaum
- Hoikkala, T. (1993). *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus?* Jyväskylä: Gaudeamus.
- Holden, G.W. & Miller, P.C. (1999). Enduring and different: A meta-analysis of the similarity in parent's child rearing. *Psychological Bulletin*, 125, 223–254.

- Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2008. Tilastolliset menetelmät. (5. uudistettu painos). Helsinki: WSOY.
- Huttunen, J. (1994). Isyys ja miehisuus: Isä perhepsykologisessa tutkimuksessa. Teoksessa J. Virkki (toim.), *Ydinperheistä yksilöllistyviin perheisiin* (s. 46-66). Juva: WSOY.
- Huttunen, J. (2001). *Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jokinen, E. (1996). *Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, E. (2002). Äitiys, isyys ja julkiset fantasiat. Teoksessa L. Kolbe & K. Järvinen (toim.), *Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä* (s. 75–91). Helsinki: Tammi.
- Jokinen, E. (2005). *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus.
- Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A.R. & Rausku-Puttonen, H. (2006). Esipuhe. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A-R. Nummenmaa & H. Rausku-Puttonen (toim.), *Kasvatusvuorovaikutus* (s.7–10). Tampere: Vastapaino.
- Katvala, S. (2001). *Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 186. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kempainen, J. (2001). *Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 190. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kivijärvi, S. (2007). *Vanhemmustyylit, vanhemmuuteen liittyvä stressi ja niiden väliset yhteydet pikkulapsiperheiden äideillä ja isillä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston psykologian laitos.
- Kivijärvi, S., Rönkä, A. & Hyväluoma, J. (2009). Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköintiä ja hassuttelua. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.), *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa* (s.47–68). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Korhonen, M. (1994). Keski-ikäisten naisten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus. *Psykologian tutkimuksia 15*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Korhonen, M. (1996). Äideiltä tyttärille periytyvä naiskulttuuri ja huolenpidon ansat. *Naistutkimus-Kvinnoforskning, 9*, 13–28.

- Korhonen, M. (1999). *Isyyden muutos. Keski-ikäisten miesten lapsuudenkokemukset ja oma vanhemmuus*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 39. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Korhonen, M. (2002). Aina oli joku kotona. Teoksessa L. Kolbe & K. Järvinen (toim.), *Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä* (s. 53–74). Helsinki: Tammi.
- Korhonen, M. (2006). Sukupolven merkitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A.R. Nummenmaa & H. Rausku-Puttonen (toim.), *Kasvatusvuorovaikutus* (s. 51–69). Tampere: Vastapaino.
- Lammi-Taskula, J., & Salmi, M. (2004). Aikaa työlle, aikaa perheelle. Teoksessa M. Salmi & J. Lammi-Taskula (toim.), *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea* (s. 30–39). Helsinki: Stakes.
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. (2008). Huoli jaksamisesta vanhempana. Teoksessa M. Moisio, S. Karvonen, J. Simpura & M. Heikkilä (toim.), *Suomalaisten hyvinvointi 2008* (s.38–59). Helsinki: Stakes.
- Lehtipää, R. (2007). *Päivähoidon ja vanhempien kasvatuskumppanuus pikkulapsiperheiden arjessa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston psykologian laitos.
- Leinonen, J. (2004a). Vanhemmuus lapsen kasvuympäristön osana. *Psykologia*, 39, 176–195.
- Leinonen, J. (2004b). *Families in struggle. Child mental health and family well-being in Finland during the economic recession of the 1990s: The importance of parenting*. University of Helsinki. Department of Psychology. Department of Clinical Medicine, Child Psychiatry. Research report / National research and development centre for welfare and health; 143. Helsinki: Stakes.
- Leinonen, J., Solantaus, T. & Punamäki, R. (2003). Social support and the quality of parenting under economic pressure and workload in Finland: The role of family structure and parental gender. *Journal of Family Psychology*, 17, 409–418.
- Maccoby, E.E. & Martin, J.A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. Teoksessa P.H. Mussen ja E.M. Hetherington (toim.), *Handbook of child psychology: Vol 4. Socialization, personality and social development*, 4. painos (s.1–101). New York: Wiley.
- Malinen, K. & Rönkä, A. 2009. Mihin aika riittää? Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.), *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa* (s. 179–202). Jyväskylä: PS-kustannus.

- Malinen, K., Härmä, S., Sevón, E. & Kinnunen, U. (2005). *Miten meillä menee? Työssäkäyvien pienten lasten vanhempien kokemuksia perhe-elämästä ja työstä*. Jyväskylän yliopiston Perhetutkimuskeskuksen julkaisuja 15. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston Perhetutkimuskeskus.
- Malinen, K., Rönkä, A., Lämsä, T. & Tolvanen, A. (2009) Päiväkirjamenetelmä Palettitutkimuksessa. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.), *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa* (s. 11–19). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Malinen, K., Sevón, E. & Kinnunen, U. (2006). Työssäkäyvien pienten lasten äitien ja isien kokemukset vanhemmuudesta. *Psykologia* 5, 345–360.
- Metsäpelto, R-L. & Pulkkinen, L. (2004). Vanhempien kasvatustyylit ja psykososiaalinen toimintakyky. *Psykologia*, 39, 212–221.
- Metsäpelto, R-L. (2003). *Individual differences in parenting. The five-factor model of personality as an explanatory framework*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research, 227. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis*, 2. painos. London: Sage.
- Moon, M. & Hoffman, C.D. (2008). Mothers' and Fathers Differential Expectancies and Behaviors: Parent X Child Gender Effect. *The Journal of Genetic Psychology* 164, 261–279.
- Muslow, M., Caldera, Y.M., Pursley, M. & Reifman, A. (2002). Multilevel factors influencing maternal stress during the first three years. *Journal of Marriage and Family*, 64, 944–956.
- Mykkänen, J. & Huttunen, J. (2008). Isäksi tulon tunteet. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.), *Perhesuhteet puntarissa* (s.169–187). Helsinki: Gaudeamus.
- Nentwich, J.C. (2008). New fathers and Mothers as Gender Troublemakers? Exploring Discursive Constructions of Heterosexual Parenthood and their Subversive Potential. *Feminism & Psychology*, 18, 207–230.
- Nummenmaa, A.R. 2006. Kasvattajien yhteisö ja kasvatuskulttuuri. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A.R. Nummenmaa & H. Rausku-Puttonen (toim.) *Kasvatusvuorovaikutus*, s. 19–33. Tampere: Vastapaino.
- Parke, R.D. (2002). Fathers and families. Teoksessa M.H. Bornstein (toim.), *Handbook of Parenting: Volume 3. Being and becoming a parent*, 2. painos (s. 27–73). Mahwah, NJ: Erlbaum.

- Perälä-Littunen, S. (2004). *Cultural Images of a Good Mother and a Good Father in Three Generations*. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 239. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pulkkinen, L. (1977). *Kotikasvatuksen psykologia*. Jyväskylä: Gummerus.
- Pulkkinen, L. (1994). Millaista lastenkasvatusta nykytutkimus suosittelee? Teoksessa J. Virkki (toim.), *Ydinperheistä yksilöllistyviin perheisiin* (s. 26–45). Helsinki: WSOY.
- Pulkkinen, L. (1996). Sosiaalinen kehitys lapsuudessa ja nuoruudessa. Teoksessa L. Pulkkinen (toim.), *Lapsesta aikuiseksi* (s. 29–44). Helsinki: WSOY.
- Pulkkinen, L. (2002). Koti, koulu ja yksityinen elämänpiiri hyvän elämän ankkureina. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.), *Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen* (s.14–29). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. (toim.) (2009). *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä T. (2009). Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.), *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa* (s. 11–19). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Saisto, T., Salmela-Aro, K., Nurmi, J-E., & Halmesmäki, E. (2004). Vanhemmuuteen liittyvän stressin taustatekijöitä 2–3 vuotiaan lapsen vanhemmilla. *Psykologia* 39, 222–233.
- Sallinen, M. & Kinnunen, U. (2001). Taloudellinen stressi ja perheen hyvinvointi: Yhteyksiä välittävät mekanismit. *Psykologia*, 36, 245–256.
- Sevenhuijsen, S. (1998). *Citizenship and the ethics of care. Consideration on justice, morality and politics*. London: Routledge.
- Sevón, E. & Notko, M. (2008). Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.), *Perhesuhteet puntarissa* (s. 13–26). Helsinki: Gaudeamus.
- Steward, S.M., & Bond, M.H. (2002). A critical look at parenting research from the mainstream: Problems uncovered while adapting Western research to non-Western cultures. *British Journal of Developmental Psychology*, 30, 379–392.
- Tilastokeskus (2006). *Tutkinnon suorittaneita 2 756 000 vuonna 2005*. Viitattu 30.4.2009 http://www.stat.fi/til/vkour/2005/vkour_2005_2006-12-05_tie001.html
- Tilastokeskus (2007). *Perheet 2006*. Helsinki: Tilastokeskus.

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi
- Winsler, A., Madigan, A.L. & Aquilino S.A. (2005). Correspondence between maternal and paternal parenting styles in early childhood. *Early Childhood Research Quarterly*, 20, 1–12.
- Vuori, J. (2001). *Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa*. Tampere: Tampere University Press.
- Vuori, J. (2003). Äitiyden ainekset. Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.), *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä* (s. 39–63). Helsinki: Gaudeamus.

LIITE 1/1 Vanhemmuuden kuvausten ala- ja pääteemat

Esimerkkejä vanhempien käyttämistä perus- ilmaisuista	Alateema	Pääteema
"...rakastava..." "...pidän lapsia paljon sylissä..."	} Rakastava ja hellä	} Lämpimyys vanhemmuus- kuvauksissa
"...huolta pitävä..." "...pyrin harrastamaan, leikkimään..." "...puuhaamme paljon yhdessä..." "...läsnä oleva..." "...luotettava..." "...vastuuntuntoinen..." "...lapsen etua ajatteleva..."	} Sitoutunut	
"...muistan myös kehua ja kiittää..." "...opetan erilaisia taitoja ja tapoja..."	} Kannustava ja ohjaava	
"...asioita selittävä..." "...valtaosin keskustelevala..." "...pyrin keskustelemaan ja perustelevaan käs- kyni, etten ole mikään yksinvaltiatias..."	} Keskustelevala	
"...leikittelevä ja hauska..." "...avoin..."	} Myönteinen ilmapiiri	
"...pyrin aina kuuntelevaan myös lapsen kan- taa..." "...kuuntelen aidosti..." "...ymmärtäväinen..."	} Ymmärtäväinen ja kuunteleva	
"...osoitan lapselleni usein, kuinka tärkeä hän on minulle..." "...kiinnostunut ja ihmettelevä..." "...hyväksyn hänet omana itsenään..."	} Lapsesta välit- tävä ja kiinnos- tunut	
"...rauhallinen..." "...hyvähermoinen..." "...kärsivällinen..."	} Rauhallinen ja kärsivällinen	
"...suojeleva..." "...ennustettava..." "...haluan luoda turvallisen kasvuympäristön..."	} Turvallinen	
"...tunteet näytetään ja anteeksi pyydetään..." "...empaattinen..." "...tunteita pitää näyttää, myös surua ja pahaa mieltä..."	} Tunteita osoitta- van ja vastaan- ottava	

LIITE 1/2

Esimerkkejä vanhempien käyttämistä perus- ilmaisuista	Alateema	Pääteema
"...pidän kiinni säännöistä ym. (nukkumaan- menoajat)..." "...meillä on aika tiukat rajat..."	Rajoja, sääntöjä asettava ja/tai vaa- tativa, tiukka	Kontrolloivuus vanhemmuus- kuvauksissa
"...luja tarvittaessa..." "...jämpäsi kasvattaja..."	Jämäkkä	
"...tarvittaessa ankara..." "...ankara asioissa, jotka kuuluvat vanhemman kasvatusvastuuseen..."	Ankara	
"...kuri pitää olla..." "...kohtuullinen kuri..."	Kuria pitävä	
"...annan rangaistuksia huonosta käytöksestä..." "...annan myös kotiarestia tarpeen tullen..."	Rankaiseva	
"...komennan ja kasvatan..." "...torun..."	Toruva ja komenta- va	
"...väsyneenä huudan turhasta ja sitten pyytelen anteeksi..." "...kiireen ja stressin alla lapsille tulee huudettua välillä turhan paljon..." "...välillä lapsellisen äksy..." "...ajoittain räjähdysaltis..."	Pinnan palaminen	Vanhemmuuden rajallisuuden kokemukset vanhemmuus- kuvauksissa
"...pyrin olemaan riittävä...joskus se on vaike- aa..." "...väsynyt..." "...joskin aikaa keskittyä liian vähän..." "...usein olen liian väsynyt ja siksi omissa aja- tuksissani..."	Riittämättömyyttä tunteva	
"...joskus liian helposti periksi antava..." "...hemmottelen ja ehkä välillä kehun liikaakin..." "...välillä lipsun kasvatusperiaatteista, josta tun- nen huonoa omaatuntoa..."	Periksiantava, epä- johdonmukainen tai tai liikaa huolehtiva	
"...vaadin vähän liikaa..." "...pidän kovaa kuria...voisin olla lämpimämpi..."	Liian kontrolloiva	
"...heilahtelen varmuuden ja epävarmuuden välillä..." "...ajoittain epävarma..."	Epävarmuutta ko- keva	
"...vastuullinen tehtävä, josta opin toivoakseni koko ajan lisää..." "...voisin kuitenkin olla vielä parempi, mutta ku- kaan ei ole täydellinen..."	Vanhemmuuteen kasvamista toivova	

LIITE 1/3

Esimerkkejä vanhempien käyttämistä perusilmaisuista	Alateema	Pääteema
"...herkkä..." "...idearikas..." "...järkevä..." "...sosiaalinen..."	Vanhemman luonteenpiirteitä	Oma persoonallisuus ja vanhemmuuden arvottaminen vanhemmuuskuvauksissa
"...elän unelmaani saada olla äiti..." "...luotan itseeni kasvattajana..." "...luottava, toiveikas..."	Itseensä luottavainen, toiveikas ja onnellinen	
"...mielestäni olen kehittynyt vanhempana vuosien varrella..." "...parempi kuin aikaisemmin...kokemus auttanut..."	Kokemuksen myötä vanhempana kehittynyt	
"..OK..." "...hyvä vanhempi..." "..hyvä, paras äiti omalle lapselle..."	Hyvä vanhempi	
"...olen aika tavallinen isä..." "...keskiverto vanhempi..."	Tavallinen, normaali vanhempi	
"...isyys on luonteva asia..." "...en ota stressiä vanhemmuudesta..."	Luonteva, ongelmaton vanhemmuus	
"...oikeudenmukainen..." "...pyrin olemaan johdonmukainen..." "...tasapuolinen..." "...reilu..." "...selkeä..." "...määrätietoinen..."	Muut kasvatusteesta kertovat kuvaukset	Muu kasvatusteesta tai kasvatuksen periaatteista kertominen vanhemmuuskuvauksissa
"pyrin vetoamaan järkisyihin kasvatuksessa enemmän kuin tunnepuolen asioihin..." "...lapsuudessa ei ole hyvä saada kaikkia tavaroita...on opittava olemaan saamatta kaikkea..." "...yritän kasvattaa hyveisiin..." "...rajat on rakkautta -tyyli on käytössä..."	Kasvatuksen arvostusten ja -periaatteiden esiin nostaminen	